МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

Василь Семенчук

МУЗИЧНЕ АРАНЖУВАННЯ ТА ОБРОБКА:

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТА АВТОРСЬКІ ТВОРИ

ЧАСТИНА 1. ЧОЛОВІЧЕ ВОКАЛЬНЕ ТРІО

Навчальний посібник

Умань
Візаві
2020

УДК 78.088(075.8)
С30

Рецензенти:

Дичко Л. В., професор Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, народна артистка України, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка.

Андрійчук П. О., професор Київського національного університету культури і мистецтв, художній керівник Заслуженого народного ансамблю пісні і танцю України «Дарничанка», заслужений працівник культури України.

Балдинюк Д. І., кандидат педагогічних наук, професор кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, заслужений працівник освіти України.

Рекомендовано Вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини як навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти (протокол № 9 від 25 лютого 2020 року)

Семенчук В. В.

С30 Музичне аранжування та обробка: українські народні та авторські твори: навч. посіб. [в 3 ч.] Ч. 1 : Чоловіче вокальне тріо / Василь Семенчук ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Умань : Візаві, 2020. – 155 с.

ISBN

У пропонованому виданні вміщені музичні аранжування та обробки українських народних та авторських творів. Нотний матеріал навчального посібника може поповнити репертуар камерних вокальних колективів, надасть нових неповторних рис їх виконавському стилю.

Навчальний посібник адресований студентам та викладачам факультетів мистецтв закладів вищої освіти, керівникам вокальних ансамблів, викладачам закладів спеціалізованої мистецької освіти.

УДК 78.088(075.8)

ISBN

©Семенчук В. В., 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА ... 4
ОСОБЛИВОСТІ АРАНЖУВАННЯ ТА ОБРОБКИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ... 6
ДУХОВНІ ПІСНЕСПІВИ ... 10
Отче наш. *Муз. В. Семенчука* ... 11
Святий Боже. *Муз. В. Семенчука* ... 16
ТРИСВЯТЕ ... 18
Богородице Діво, радуйся. *Муз. В. Семенчука* ... 20
Під Твою милість. *Муз. В. Семенчука* ... 24
ПСАЛМИ ... 27
По горам, горам сам Господь ходив. *Аранж. В. Семенчука* ... 28
МУЗИЧНІ ТВОРИ НА ВІРШІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ... 31
Молитва (царям, всесвітнім шинкарям). *Муз. В. Семенчука, сл. Т. Шевченка* ... 32
Зоре моя вечірняя. *Мел. Г. Гладкого, сл. Т. Шевченка, обр. В. Семенчука* ... 36
КОЛЯДКИ ТА ЩЕДРІВКИ ... 39
А вчора звечора. *Аранж. В. Семенчука* ... 41
Небо ясні зірки вкрили. *Аранж. В. Семенчука* ... 45
Святая Варвара. *Аранж. В. Семенчука* ... 47
По горі-торі пава літала. *Аранж. В. Семенчука* ... 50
Будьте здорові, ми вже ідемо. *Аранж. В. Семенчука* ... 51
Ой у лісі при дорозі. *Аранж. В. Семенчука* ... 53
Із-за гори, за туману. *Аранж. В. Семенчука* ... 55
Ой учора-ізвечора (Маланка). *Аранж. В. Семенчука* ... 56
ІСТОРИЧНІ ПІСНІ ... 98
Ой наварили ляхи пива. *Обр. В. Семенчука* ... 60
СОЛДАТСЬКО-РЕКРУТСЬКІ ПІСНІ ... 63
Туман яром, а мороз долиною. *Обр. В. Семенчука* ... 64
Ой ніхто так не літає. *Обр. В. Семенчука* ... 66
Соловейко маленький. *Обр. В. Семенчука* ... 69
Два брати милі сіно косили. *Обр. В. Семенчука* ... 74
ОБРАЗ ЗОЗУЛІ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСНЯХ ... 80
Летіла зозуля яром на долину. *Обр. В. Семенчука* ... 81
ЧУМАЦЬКІ ПІСНІ ... 86
Із-за гори, із-за кручі. *Обр. В. Семенчука* ... 89
Було літо, було літо. *Обр. В. Семенчука* ... 90
ЛІРИЧНІ ПІСНІ ... 94
Ой там на горі, ой там на крутій. *Обр. В. Семенчука* ... 96
Пущу коня. *Обр. В. Семенчука* ... 99
Повіяв вітер степовий. *Аранж. В. Семенчука* ... 108
Їхали козаки полем. *Обр. В. Семенчука* ... 110
Гиля, гиля, сірі гуси. *Обр. В. Семенчука* ... 116
Ой у полі озеречко. *Обр. В. Семенчука* ... 121
Ой у полі три криниченьки. *Обр. В. Семенчука* ... 123
Ой там на тім вигоні. *Муз. М. Балеми, сл. М. Воньо, аранж. В. Семенчука* ... 128
Гей, волошин сіно косить. *Обр. В. Семенчука* ... 133
Була в багача одна донечка. *Обр. В. Семенчука* ... 137
Та орав мужик край дороги. *Обр. В. Семенчука* ... 140
МНОГАЯ ЛІТА ... 147
Заздоровна. *Обр. В. Семенчука* ... 148
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ... 153

ПЕРЕДМОВА

Обробка народної пісні, як жанр, посідає визначне місце у художній творчості українських композиторів минулого і сьогодення. Зацікавлення фольклором, можливостями його переосмислення за допомогою різноманітних прийомів композиторської техніки, було незборимим прагненням українських митців зберегти національну своєрідність у всіх її регіональних проявах, що мало далекоглядне не лише культурницьке, а й політичне значення для процесів державотворення України.

Століттями музичний фольклор був частиною природного життя, побуту народу, середовищем його духовного розвитку. Тут дуже важливо відмітити те, що в цій побутовій ситуації людина отримувала естетичну насолоду, енергетику і розвиток всіх своїх природних задатків.

В останні десятиліття українська народна музична творчість все більше переходить у сценічні форми. Разом з тим, розглядаючи методи переведення традиційної пісні в сценічні форми, ми не схильні вважати, що це єдиний шлях збереження та розвитку народнопісенної традиції.

Зі свого боку зауважимо, що переклад народної пісні з усної форми в письмову, а потім в сценічну, є своєрідним перенесенням її в іншу художню систему. Маючи на увазі те, що зміна первісної форми побутування є тим чи іншим ступенем обробки, ми не вважаємо питання термінології принциповим. У самій народній побутовій практиці багатоваріантність, зміна пісні часом до невпізнання, перехід її в інші жанри є закономірністю.

У пропонованому посібнику, при створенні музичних аранжувань та обробок українських народних пісень, автор намагався розкрити єдність творчого методу, який полягає в підпорядкуванні органічного сплаву народнопісенних і професійних виражальних засобів розкриттю і правдивому втіленню своєрідності, психологічної глибини мелодії і словесного тексту народного оригіналу. У різних зразках-обробках навчального посібника проявляються характерні риси українського народного багатоголосся, яке

часом не узгоджується з постулатами традиційної класичної гармонії. Для нього характерні паралелізми унісонів, квінт і октав, нестабільність фактури. Також народному багатоголоссю притаманне «стягування» голосів у кадансах до унісону, октави або порожнього тризвуку (без терції), гнучка зміна акордів двоголосим або унісонним рухом і навпаки. Широко використовується підголоскова поліфонія. Провідним принципом є мелодичне начало, яким промениться вся мелодична тканина українських народних пісень, що являє собою своєрідний звуковий світ.

Практика аматорської самодіяльності та професійного мистецтва виробила безліч форм аранжування записів народних пісень у тісному зв'язку з конкретними умовами і творчою орієнтацією колективів.

Музичні аранжування та обробки українських народних та авторських творів, що вміщені у пропонованому виданні, створені з урахуванням виконавської практики конкретного співочого колективу – чоловічого вокального тріо «Гонта» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Сподіваємось, що нотний матеріал навчального посібника може поповнити репертуар камерних вокальних колективів, надасть нових неповторних рис їх виконавському стилю та стимулюватиме творчу ініціативу майбутніх керівників вокальних ансамблів до пошуку індивідуального обличчя свого колективу засобами створеного власноруч музичного матеріалу.

Вважаю за необхідне висловити глибоку вдячність учасникам вокального чоловічого тріо «Гонта», – гурту, який впродовж десятків років слугує творчою лабораторією для втілення й перевірки у виконавській практиці нових музичних ідей.

Василь Семенчук

завідувач кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, доцент;
соліст і аранжувальник чоловічого вокального тріо «Гонта»;
керівник народного хору «Кобзар» та жіночого вокального ансамблю «Софія»;
заслужений працівник культури України

ОСОБЛИВОСТІ АРАНЖУВАННЯ ТА ОБРОБКИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ

Обробка та аранжування творів традиційної народної музики – важлива частина сучасного творчого процесу у музичній культурі. Нові концертно-естрадні форми виконання творів усної народної музичної творчості професійними і самодіяльними колективами припускають специфічне пристосування музичного матеріалу до інших, відмінних від початкових (побутових), умов виконання.

Аранжування, викликане практичною потребою, є специфічним видом творчої діяльності керівника або хормейстера виконавського колективу. Тому в процесі осягнення аранжування народної музики потрібно розуміти, що сенс аранжування та обробки пісні складається, перш за все, в підготовці її нотацій для виконання конкретним співочим колективом. Йдеться про зменшення або збільшення кількості голосів, про зміну їх якості (жіночі – чоловічі – дитячі), про логічне скорочення або збільшення поетичного тексту, про деяку варіантність мелостроф, про регістрове зміщенні голосів і т. п.

Таким чином, необхідно визначити доцільність перекладу конкретної пісні до певного складу, враховуючи «з одного боку, її жанрову приналежність і поетичний зміст, а з іншого боку – потребу в творах даного характеру для репертуару і побудови концертної програми колективу» [25, с. 124].

Створення обробок і аранжувань, як і будь-якого музичного твору, вимагає неодмінного врахування слухацького сприйняття, що є важливим чинником виховання творчо налаштованого слухача.

Народна пісня з її мелодикою, специфікою ладу і ритміки, своєрідністю багатоголосся завжди приваблювала композиторів. Під час здійснення традиційних звичаїв і обрядів і понині звучать народні пісні. На жаль, деякі з них залишилися в пам’яті небагатьох, тому композитору при обробці народної пісні слід дбайливо ставитися до творчої спадщини наших предків.

Жанр обробки народної пісні аналізується в ряді робіт сучасних авторів, насамперед Г. Нискогуз. Специфіка хорової творчості сучасних митців окреслюється в дослідженнях таких

музикознавців, як О. Бенч, Н. Перцова, Т. Сухомлінова та ін.

Саме обробки дозволяють створити найрізноманітніші трактовки фольклору, втіливши потенціал композиторського індивідуального стилю.

Обробка – видозмінювання музичного твору шляхом гармонізації, аранжування або транскрипції. Найширше застосування має обробка щодо народних мелодій, хоча термін обробка використовується і стосовно класичних творів, змінюваних, зокрема, в сучасному естрадному стилі [20].

У словнику «Східнослов'янський фольклор» стосовно до народної творчості формулюється схожа точка зору: «Обробка – зміна, пристосування, переосмислення фольклорного твору для вирішення творчих, виконавських завдань ... Обробка здійснюється шляхом гармонізації, аранжування, рідше – транскрипції або парафразу». Далі автор статті уточнює, що поняття «гармонізація» відноситься до «створення акомпанементу на тому чи іншому музичному інструменті», в транскрипції виразно виражено «віртуозний початок», а парафразу як вищий щабель обробки «є віртуозною фантазією на одну або кілька народних мелодій» [1, с. 169–170].

Поняття «адаптування», «аранжування», «вільна композиторська обробка» відомий автор численних аранжувань та композицій для хору та вокального ансамблю Рубен Толмачов використовує у таких значеннях:

Адаптування – це виконана за певними правилами транскрипція хорового твору для виконання іншим складом хору.

Аранжування – спосіб роботи з запозиченим матеріалом, що передбачає суттєву зміну виконавського складу (наприклад, сольний чи інструментальний твір переробляється для виконання багатоголосним хором). В аранжуванні можливі незначні зміни оригінальної гармонії, фактури, ритміки, обумовлені специфікою даного виконавського складу.

Вільна композиторська обробка твору передбачає значну переробку запозиченого матеріалу, зокрема, включення теми у новий стилістичний контекст, поєднання кількох запозичених тем в одному творі, створення авторського тексту (як музичного, так і вербального)[21, с. 4].

При аранжуванні твору необхідно зберегти його основний наспів, послідовність опорних тонів, основні функції голосів, ладогармонічні та метроритмічні особливості, форму і стилістичну єдність; можна змінити тональність, фактуру і голосоведення .

Таким чином, обробка, будучи видом авторського творчості, передбачає досить великі зміни початкового музичного матеріалу, продуктам цієї діяльності властива значна ступінь новизни... Аранжування, в порівнянні з обробкою, відрізняє велика ступінь наближеності до першоджерела.

Процес створення аранжування та обробки ділиться на кілька етапів. Початок роботи – складання виконавського плану пісні, заснованого на ретельному аналізі музичного першоджерела: визначається жанр, стилістичні особливості пісні, емоційно-образний зміст, архітектоніка, співвідношення метрики віршів і музики, після чого намічаються вузлові моменти розвитку її драматургії.

Розуміння образної суті фольклорного твору вимагає скласти чітке уявлення про наступне: «у зв'язку з яким призначенням виникла дана пісня, в якій конкретній життєвій обстановці вона виконувалася, чи було її виконання пов'язане з будь-якими діями (рухами), чи супроводжувала вона працю, обряди, ігри або чи відображала історичне життя народу.

При обробці народної пісні необхідно пам'ятати, що виконавський розвиток музичного образу ґрунтується на переінтонуванні смислового значення багаторазово повторюваного музичного матеріалу. Розгортання сюжетної лінії пісні викликає необхідність постійного оновлення музично-виконавських засобів виразності, які повинні максимально сприяти розкриттю драматургії твору.

Своєрідність в трактуванні народних пісень з незмінно повторюваним матеріалом полягає в тому, що часткова та загальна кульмінації твору припадають на один і той же розділ в будові куплету. Тому в процесі створення аранжування та обробки необхідно враховувати ступінь інтенсивності вираження кульмінаційних моментів і підбирати адекватні засоби виразності. Це можуть бути алогічні нюанси (accelerando,

ritenuto), зміна способу звуковедення (legato, marcato), зміна сили звучання, ферматні зупинки, варіаційні зміни та ін.

Кульмінаційні точки обов'язково повинні підтримуватися характеристичністю тембрового забарвлення голосів, що також важливо враховувати при створенні партитури хорової обробки народної пісні.

Основою для успішної роботи в області аранжування народної пісні може стати глибоке освоєння національної музично-мовної специфіки. Не маючи уявлення про те, як звучить музика даного етносу, не знаючи мови, манери виконання, тембрових характеристик голосів, в цілому музичної стилістики, важко домогтися гарних результатів. Тому неодмінною умовою осягнення аранжування народної пісні є вивчення її в живому виконанні. Аранжування – результат творчого підходу, що вимагає певної винахідливості і фантазії. Однак, працювати з авторським текстом, або фольклорним першоджерелом, слід гранично коректно, не допускаючи оригінальних «поліпшень» першоджерела.

Таким чином, створення аранжувань і обробок має практичну спрямованість і пов'язане з розширенням репертуару професійних і самодіяльних народно-пісенних колективів. В даний час керівниками колективів усвідомлюється необхідність створення подібних творчих перекладень і в більшості випадків вони виступають авторами аранжувань і обробок.

МР
ΘΥ
ΙС ΧС

ОТЧЕ НАШ

Муз. Василя Семенчука

11
як на не-бі, так і на зем - лі. Хлі-ба на-шо-го на - сущ - но-го
як на не-бі, так і на зем - лі. Хлі-ба на-шо-го на - сущ - но-го
як на не-бі, так і на зем - лі. Хлі - ба на - сущ - но-го
15
дай нам сьо-го - дні. І про-сти нам бор-ги на - - - - ші,
дай нам сьо-го - дні. І і про-сти нам грі-хи на-ші,
дай нам сьо-го - дні. І про-сти нам бор-ги на - - - - ші,
19
як і ми ви-ну-ват-цям на - - - шим.
як і ми про-ща-єм ви - ну - ват - цям. От-че наш.
як і ми про-ща - є-мо ви-ну-ват-цям на - - - шим.

22
mf
І не вве-ди нас у спо-ку - су, а - ле виз - во-ли
mf
І не, і не вве-ди нас, у спо-ку-су, а - ле, а-ле виз-во-
mf
І не вве-ди нас у спо-ку - су, а - ле виз - во-ли
25
rit.
pp
нас від лу-ка - во - го. А - - - - - - А
pp
ли нас від лу-ка-во - го. А - - - - - - А - мінь.
pp
нас від лу-ка - во - го. А - - - - - - А - мінь.

Карл Генріх Блох. «Нагірна проповідь Господа Ісуса Христа» [9].

Отче наш – головна молитва у християнстві. Надана самим Ісусом Христом і записана у Новому Заповіті Біблії. Також відома як Господня молитва.

Молитва «Отче наш» була надана Ісусом Христом своїм учням і Церкві. Апостол Лука переповідає, що одного разу Ісус молився в якомусь місці, і, як закінчив, сказав до Нього один із Його учнів: «Господи, навчи нас молитись, як і Іван навчав своїх учнів» (Лк. 11, 1). На противагу цьому апостол Матвій наводить «Отче Наш» в контексті Нагірної проповіді. У Євангелії від Луки

молитва записана у вигляді короткого тексту з п’яти прохань (Лк. 11, 2-4). Євангеліє від Матвія має більш розгорнуту версію з семи прохань (Мт. 6, 9-13). У Луки відсутні третє і сьоме прохання. Літургійна традиція Церкви зберігає текст Матвія.

Дуже швидко літургійне вживання «Отче наш» доповнилося кінцевим славослів’ям (доксологією). У Дідахе (8, 2) воно звучить як «Бо Тобі належить сила і слава повік». У Апостольських Постановах додають на початку слово «царство» (Апостольські постанови 7, 24, 1.). Ця формула зберігається до сьогодні у всесвітній молитовній практиці. Візантійська традиція додає після слова «слава» – «Отцю, і Сину, і Святому Духу». Римський Мисал розвинув останнє прохання (Римський Мисал, Обряд Причастя (Емболізм).) у виразну перспективу «чекання блаженної надії» (Тит. 2,13) і приходу Спасителя Ісуса Христа. Потім іде виголос зібрання або повторення славослів’я Апостольських Постанов.

Є свідчення існування цієї молитви вже наприкінці 1 століття по Р. Х. Можливо, згідно зі старозавітною традицією, одна людина промовляла текст молитви, а громада відповідала словом «амінь» і розгорнутою доксологією. Принаймні, відхилення в тексті дозволяють зробити висновок про те, що молитва «Отче Наш» задумана і дана не як усталена літургійна формула, а як душерятувальна вправа в молитві.

«Отче наш» можна назвати молитвою Ісуса про Царство Боже. Від усієї молитви випромінюється очікування нового світу, в якому царює тільки Бог, а влада зла переможена. Молитва стає зрозумілою, якщо весь її зміст тлумачити в дусі Царства Божого, що наближається. За формою вона схожа з традиційними юдейськими молитвами, їй властива християнська самобутність. «Отче наш» – це підсумок Нагірної проповіді і заповідей блаженства, виражені у формі молитви.

Літургійна традиція Церкви зберігає текст євангеліста Матвія (Мт.6, 9-13):

Отче наш, що єси на небесах!
Нехай святиться Ім’я Твоє,
Нехай прийде Царство Твоє,
Нехай буде воля Твоя,
як на небі, так і на землі.
Хліб наш насущний дай нам сьогодні.
І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим.
І не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого.
Бо Твоє є царство, і сила, і слава навіки. Амінь.

Молитва «Отче наш» поділяється на: прикликання, сім прохань і славослів’я [14].

СВЯТИЙ БОЖЕ

Муз. Василя Семенчука

13
і ни - ні й по - всяк - час.
А - мінь.
17
Свя - тий без - смерт - ний, по - ми - луй нас.
Свя - тий Бо - же, Свя - тий кріп - кий,
21
Свя-тий без - смерт - ний, по - ми - луй нас.
25
rit.
Свя - тий без - смерт-ний, по - ми...
по - милуй нас.
по - ми - луй

ТРИСВЯТЕ

Святий Боже, Святий Кріпкий, Святий Безсмертний, помилуй нас.

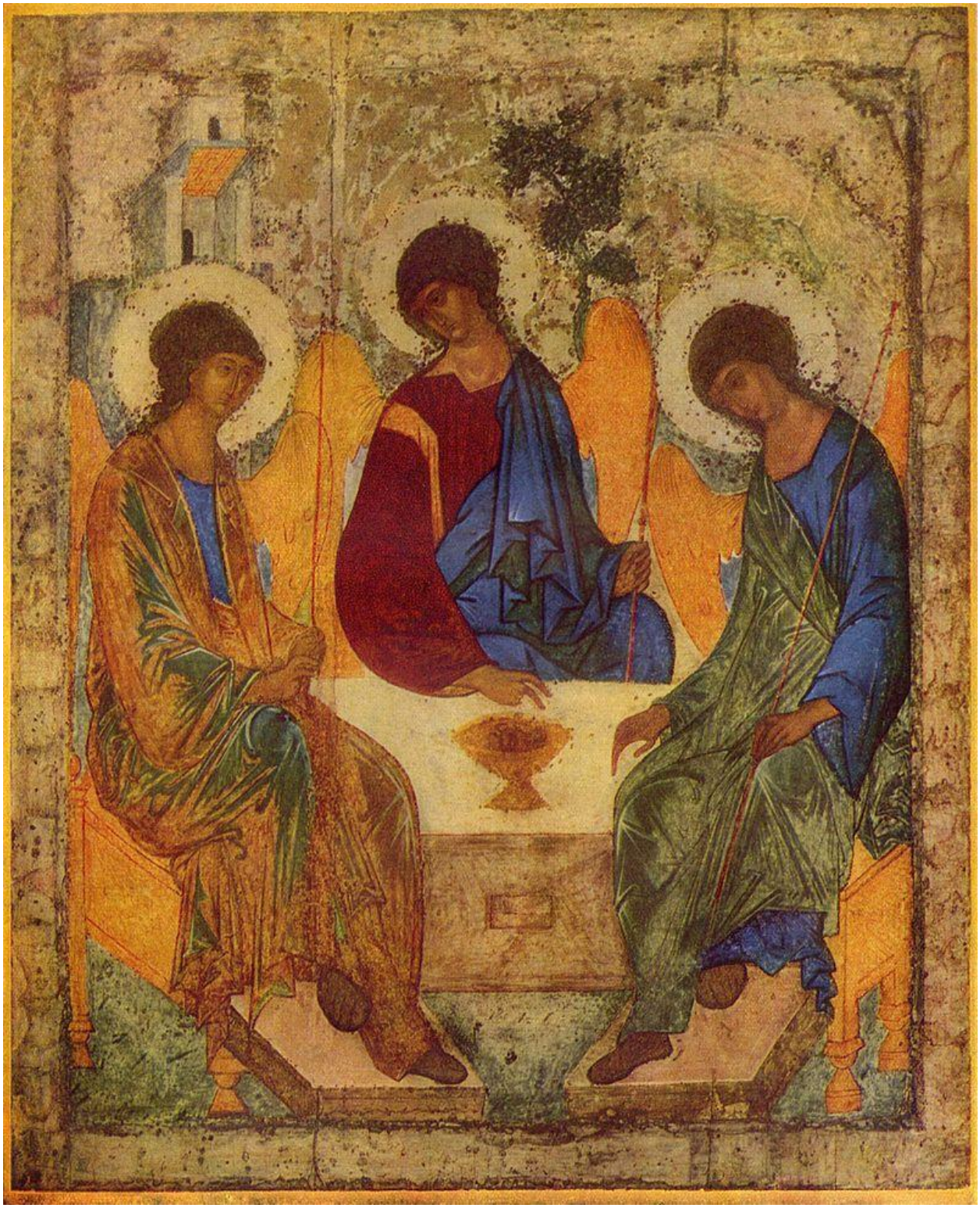
Кріпкий – дужий, сильний; Безсмертний – невмирущий, вічний. Цю молитву потрібно читати тричі на честь трьох Лиць Святої Тройці.

Ангельською піснею вона називається тому, що її співають святі ангели, оточуючи на небі Престіл Божий. Люди, які вірують у Христа,стали використовувати її через 400 років після Різдва Христового. В Константинополі стався великий землетрус, від якого руйнувалися будинки і поселення. Настрахані цар Феодосій II і народ звернулися до Бога з молитвою. Під час цього загального моління один благочестивий отрок (хлопчик) на очах усіх був піднятий невидимою силою на небо, а потім цілим і неушкодженим був спущений знову на землю. Він розповів людям, які оточили його, що він чув на небі, як співали святі ангели: «Святий Боже, святий Кріпкий, святий Безсмертний». Зворушений народ, повторивши цю молитву, додав: «Помилуй нас», – і землетрус припинився.

У цій молитві Богом ми називаємо першу Особу Святої Тройці – **Бога Отця;** Кріпким – **Бога Сина**, тому що Він такий самий всемогутній, як і Бог Отець, хоча бувши людиною Він страждав і помер; Безсмертним – **Духа Святого,** тому що Він не тільки Сам вічний, як Отець і Син, а й усім тваринам дає життя і безсмертне життя – людям.

Оскільки в цій молитві слово святий повторюється тричі, то вона називається також і **«Трисвяте»** [13].

Інша версія походження молитви сягає ще давніших часів. Монах Іов пояснює, що текст Трисвятого складається з поєднання кількох віршів Святого Писання. «Свят, Свят, Свят Господь Саваоф!» (Іс.6:3) та «Богу кріпкому, живому» (Пс.41:3), де слово «живий» було замінено на більш звучне «безсмерний». Саме ця версія вже до V ст. була введена до богослужіння. Відомий святий літургіст IVX ст. Миколай Кавасила притримується саме цієї думки [26].

Андрій Рубльов. «Ікона Святої Трійці» [7].

БОГОРОДИЦЕ ДІВО, РАДУЙСЯ

Муз. Василя Семенчука

11
rit.
p
і бла - го - сло - вен плід у - тро - би Тво - є - ї.
в жо - нах і бла - го - сло - вен у - тро - би Тво - є - ї.
і бла - го - сло - вен плід у - тро - би Тво - є - ї.
15
a tempo
Бо Ти по - ро - ди - ла Спа - са душ на - ших.
20
А - мінь.

ПРО ДІВУ МАРІЮ

Ім’я Діви Марії стало для християн уособленням найвищих людських чеснот. Її доброта, любов та милість до кожної живої душі дарують надію віруючим. З молитвами до Богородиці звертаються в складних життєвих ситуаціях та в хвилини радості, Небесну Царицю шанують православні та католики.

Народження Пресвятої Діви

В канонічному Новому Заповіті відсутня будь-яка інформація про народження Марії. Ця тема розкрита лише в апокрифічній літературі. Спираючись на перекази з Протоєвангелія Якова, більшість відомих вчителів Церкви визнало, що батьками Святої Діви були Святий Йоаким та Свята Анна. Цю версію в свій час підтримали Іоанн Дамаскін, Фульберт Шартрський, Герман Константинопольській та інші церковні діячі.

За ствердженням Святого Софронія майбутня Богородиця народилася в Єрусалимі.

Становлення традицій шанування Божої Матері

Зважаючи на досить складне поширення ідей християнства навіть після смерті Ісуса, про особливе ставлення до Діви Марії в ті роки не було й мови. Деякі секти тих часів, які намагалися в собі поєднати і християнство, і юдейство, ставили під сумнів дівоцтво Марії, інші вважали Спасителя – сином Йосифа. Край розповсюдженню єресі про Богородицю поклав Ефеський собор, що відбувся у 431 році. Віряни з радістю зустріли рішення патріарха Кирила, який палко та послідовно підтримував вшанування Божої Матері.

Поступово шанування Цариці Небесної поширюється країнами Близького Сходу, набирає сили в Єгипті та Палестині, звідки переходить до Італії. Перші зображення Богородиці знаходять ще в римських катакомбах, але найбільше для розуміння унікальності особистості Марії зробив в свій час євангеліст Лука. Він особисто був знайомий з Матір’ю Спасителя, неодноразово вів з нею бесіди про християнство. Його ж пензлю належать перші ікони з зображенням образу Богородиці, схвалені Нею самою. З більшості з них до наших часів збереглися тільки списки.

Про Діву Марію з історичних джерел

Ті сучасники, хто відразу зрозумів велике значення Святої Марії для людства, зробили все, щоб зберегти інформацію про Неї та Її життя для нащадків. Але, на жаль, про багато таких трудів ми знаємо лише в переказах інших церковних діячів.

Так Діонісій Ареопагіт та Ігнатій Богоносець посилаються на творіння «Про дівоцтво» Амвросія Медіоланського. В ньому підкреслюються розсудливість, тактичність та працелюбство Божої Матері, яка намагалася нікого не образити ні словом, ні дією, уникала заздрощів, ставилася з повагою до старших та уникала хвастощів. Майже весь свій час Марія присвячувала читанню, молитві та посту, з дому виходила переважно до церкви.

Деякі перекази про зовнішність та характер Богородиці зберіг церковний історик XV сторіччя Никифор Калліст. В них згадується про середній зріст Марії, золотаве волосся, приємне, трохи довгасте обличчя з очима кольору маслин. В бесідах з людьми Вона завжди дотримувалася благопристойності та поваги, контролювала свої емоції; одяг її був простим, природних кольорів. Усім своїм життям, кожного дня, кожної хвилини Вона прославляла Господа.

Іконографія Божої Матері

Зображення на іконах Богородиці з Немовлям бере початок з Візантії. З часом кожен іконописець вносив своє бачення святого образу. Сьогодні існує багато ікон Діви Марії, які відомі своїми чудотворними властивостями, до яких постійно з молитвою приходять християни. На честь Божої Матері побудовані храми та собори. В Україні Цариця Небесна вшановується з таким же благоговінням та любов'ю, як і постать Спасителя [2].

ПІД ТВОЮ МИЛІСТЬ

Муз. Василя Семенчука

13
mf
а - ле з бі - ди
виз - во - ляй
нас.
16
p
Є - ди - на Чис - та
і Бла - гос - ло - ве - нна
Є - ди - на
і Бла - гос - ло - ве - нна
18
заповільнюючи
Пре - свя-та - я
Бо - го - ро - ди - це,
спа-си нас,
спа - си
нас.
Пре - свя - та - я
Бо-го - ро - ди це,
спа-си нас,
спа... спа-си
нас.
спа - си
нас.

Козацька ікона Покрови Пресвятої Богородиці [15].

ПСАЛМИ

Псалми (грец. psalmos – пісня; гра на струнному інструменті) – пісні релігійного змісту, створені біблійним царем Давидом. Зібрання ста п'ятдесяти псалм під назвою «Псалтир» увійшло до Святого Письма, ставши навчальною книгою. Поетична образність та тонкий ліризм перетворили її на найпопулярнішу книгу, відому в києворуських списках XI ст. (зокрема, і за різновидами: псалтир гадальна та псалтир тлумачна). Псалми широко використовувалися в добу українського бароко, зокрема мандрівними дяками. За мотивами псалми складалися «духовні вірші» (псалми), які входили до репертуару лірників. Вони мали великий вплив на творчість Г. Сковороди («Сад божественних пісень»). За сковородинськими псалмами навчався Т. Шевченко – автор циклу віршів «Давидові псалми» (1845). Зазнавши внутрішньої модифікації, цей жанр застосовувався і в XX ст. (цикли «Псалом залізу» П. Тичини, «Псалми степу» Є. Маланюка та ін.) [5].

Псальма дво- або триголосна релігійно-лірична пісня на текст з біблійних псалмів, приписуваних цареві Давидові, виконувана найчастіше невеликим ансамблем співаків без інструментального супроводу. Не має нічого спільного з «псалмами», що містяться у Біблії. В переважній більшості, псальми мають ідею-виток у Новому заповіті, а також у Житіях святих, але являють собою народне осмислення вибраної теми. Частина псальмів не мають сюжетного зв'язку із Біблією, а лише тематичний, та, фактично, є апокрифічними. Є псальми дуже наближені до мелодики народних пісень. В народному середовищі виконуються різними складами на різну кількість голосів. **Псальми – чи не найменш досліджений жанр в сучасному музикознавстві.** Псальма як полістилістичне жанрове утворення асимілює в собі різноманітні витоки церковної, світської, книжкової й народнопісенної культури, та як окреме фольклорне явище постає в процесі постійних еволюційно-трансформаційних перетворень (жанрових мутацій) в часі і в просторі [16].

ПО ГОРАМ, ГОРАМ САМ ГОСПОДЬ ХОДИВ

Псальм

Аранж. Василя Семенчука

По горам, горам сам Господь ходив,
Сам Господь ходив і сади садив,
Сам Господь ходив і сади садив.

Сам Господь ходив і сади садив,
Молодим удовам тай приказував:

- Молоді удови, поливайте сади
Утренньою росой і гарячою сльозой,
Утренньою росой і гарячою сльозой.

А одна удова не злюбила того,
Із-за гір-гори напустила води.

Із-за гір-гори напустила води
І гарячої і киплячої,
І гарячої і киплячої.

А по тій же воді грішні душі пливуть,
Грішні душі пливуть ще й приспівують:

- Ой гріх же нам гріх, та ще більший гріх,
Що ми утреннюю та й просиплювали,
Що ми утреннюю та й просиплювали.

Що ми утреннюю та й просиплювали,
А обіднюю – прообідували.

А обіднюю – прообідували,
А вечернюю та й прогулювали,
А вечернюю та й прогулювали.

А вечернюю та й прогулювали,
По зелених садах, на прохладних вечорах.

По зелених садах, на прохладних вечорах,
Ой гріх же нам гріх, та ще більший гріх.
Ой гріх же нам гріх, та ще більший гріх.

Записано Василем Семенчуком 02.02.2011 р. в с. Великий Хутір, Драбівського району, Черкаської області від Михайла Дмитровича Коваля (кобзар) 1948 року народження.

Ярослав Чижевський. «Лірник»

МУЗИЧНІ ТВОРИ НА ВІРШІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Костянтин Трутовський. «Тарас Шевченко з кобзою над Дніпром»

МОЛИТВА

Царям, всесвітнім шинкарям

Муз. Василя Семенчука

Сл. Тараса Шевченка

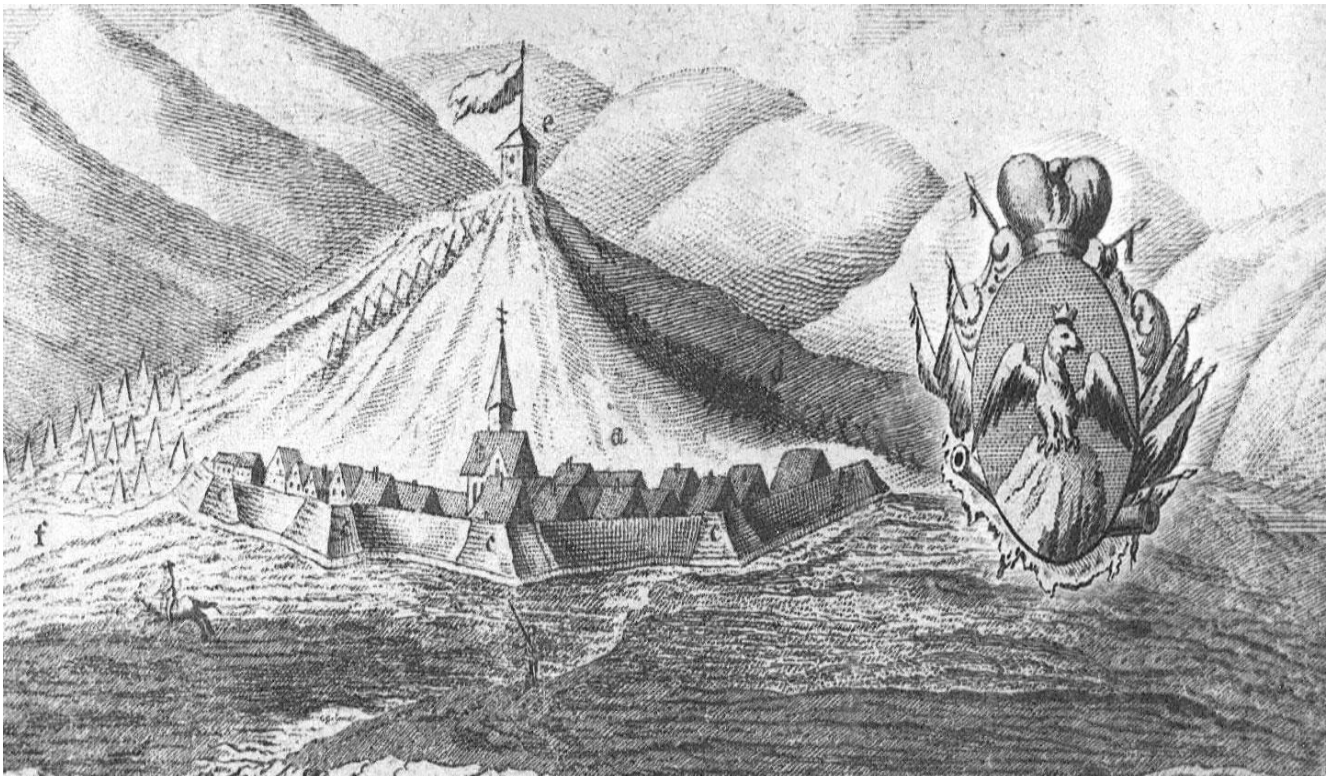

13
ю ти си-лу нис-по - шли. Сво - ю ти си-лу нис - по - шли. Ме-
ю ти си-лу нис-по - шли. Сво - ю ти си-лу нис - по - шли. А
17
ні ж, мій бо - же, на зем - лі по - дай лю-бов, сер-деч-ний рай! І
чи - стих се-рцем ко - ло їх по - став ти ан - ге - ли сво - ї, щоб
21
rit.
1.
2.
більш ні-чо-го не да - вай! І більш ні-чо-го не да - вай! 2. Ца - ли. Ме-
чи - сто-ту їх со - блю - ли. Щоб чи - сто-ту їх со-блю - ли. Ме-
Ме-

26
ні ж, о, Гос-по-ди, по - дай, лю - би - ти пра-вду на зе -
ні ж, Ме - ні, о, Гос-по-ди по - дай, лю - би, лю - би - ти
ні ж, о, Гос-по-ди, по - дай, лю - би - ти пра-вду на зе -
29
млі і дру-га щи-ро-го по-шли і дру-га щи-ро-го по-
пра-вду на зе - млі
млі
33
rit.
шли. А... А - мінь.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ОРСЬКІЙ ФОРТЕЦІ

Російські околиці в усі часи були місцем заслання тих, хто мислив врозріз з офіційними особами. Ця доля не оминула і українського поета Тараса Григоровича Шевченка. Рядовий під номером 191 третьої роти п’ятого лінійного батальйону Шевченко, засланий із забороною писати і малювати прожив у казармах фортеці понад півтора роки (1847–1848) і всупереч суворій забороні, Шевченко продовжував крадькома малювати і писати вірші, які йому вдалося переховати й зберегти в чотирьох «захалявних книжечках». Зокрема, поеми «Княжна», «Варнак» і «Чернець» були написані саме під час заслання до Орської фортеці. Поет цікавився життям казахів, що кочували в околицях фортеці, вивчав їх пісні й легенди та малював сценки з їхнього побуту [12]. Окрасою вітчизняної літератури та музичного мистецтва є фрагмент з поеми «Княжна» — **«Зоре моя вечірняя…»**, який давно став популярною піснею і сприймається, як самостійний твір, де виразно відчутні мотиви туги за далекою Україною. Поневолений ліричний герой звертається до вечірньої зорі з проханням розказати про батьківщину.

Орська фортеця

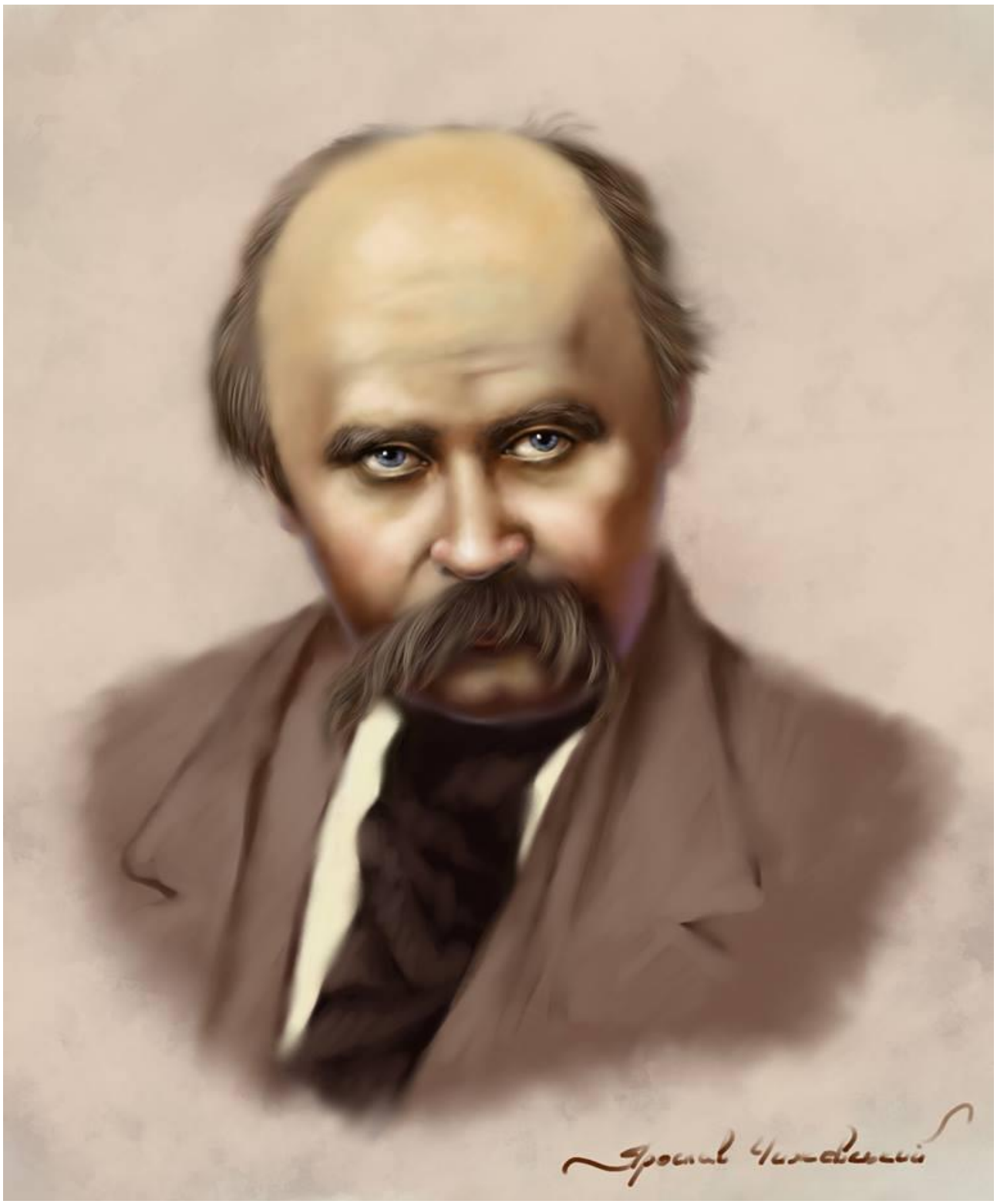
ЗОРЕ МОЯ ВЕЧІРНЯЯ

Мел. Гордія Гладкого
Сл. Тараса Шевченка
Обр. Василя Семенчука

*при повторі співати ноту "до".

Ярослав Чижевський. «Тарас Шевченко»

КОЛЯДКИ ТА ЩЕДРІВКИ

Усі тексти, якими супроводжувалися магічно-обрядові ритуали, виникли на основі прадавніх замовлянь, ритмічний характер та часті повтори яких сприяли природному їх поєднанню з мелодією. Відповідно до призначення чи зв′язку із конкретним святом, до зимового календарного циклу відносимо такі словесні жанри: колядки, щедрівки, посівальні та водохресні пісні.

Єдиної думки щодо походження слова «коляда» **немає**. Багато дослідників схильні вважати, що воно походить від латинського слова Calenda, що означає свято нового року. Зокрема, Ф. Колесса пояснює його походження від назви нового року у римлян – Calendae lanuariae. М. Грушевський звертає увагу на зв'язок української назви із новогрецьким «колянта», болгарським «коленде» або «коляда», що використовувались на означення вечора перед Різдвом на Балканах, і вважає, що «се ім'я вигнало стару тубильчу назву «корочуна», «значення якої не зовсім ясне» (можливо, вона пов'язана з древніми магічними творами кощунами). Як зазначає О. Знойно, безсумнівним є факт, що слово «коляда» пов'язане з іменем язичницького божества Коляди, що уособлювало народження Сонця у сузір'ї Водолія.

Відповідно, ***колядками називаються поетично-пісенні народні твори, які виконуються в час і з нагоди святкування Коляди, якими супроводжуються магічно-ритуальні різдвяні дійства.*** Оскільки колядка як жанр пройшла довгий період становлення і побутування, то на її тематичну структуру, поетику наклали відбиток різні історичні епохи та світоглядні системи. За цей час вона значно видозмінилась від ритмічно-речитативних замовлянь до пісень сюжетного характеру. Традиційно композиція колядок проста. ***Вони складаються із заспіву, власне колядки, приспіву та поколяді.***

Щодо особливостей побутування, твори цього жанру виконувалися групою колядників, одягнених у маски тварин чи духів, які із танцями та

співами обходили усі двори. Серед них був провідник чи «счинальник», який відігравав головну роль і виконував основну частину творів; скарбник чи міхоноша, який збирав дари, решта людей підтримували дію своїм співом. За словами М. Грушевського, саме у цьому обряді виявляються запозичення з балкано-романських сатурналій і новорічних свят та містичних маскарадів з перевдяганнями, що проводились з їх нагоди.

Дуже поширеним жанром календарно-обрядової лірики зимового циклу є ***щедрівки.*** Ряд дослідників усної народної творчості (в тому числі М. Грушевський, Ф. Колесса, С Килимник) не виділяють щедрівку як окремий жанр, об´єднуючи її з колядкою. Це зумовлено тим, що у процесі довгого історичного розвитку колядки та щедрівки виконувались поряд як частина супроводу зимових обрядів. Втрачаючи первісне язичницьке значення, набуваючи нового християнського звучання, вони втратили диференційні ознаки.

Але, вивчаючи міфологічну основу виникнення обох жанрів, окремі з цих елементів можна відтворити, що дає змогу провести межу між ними, виявити певні особливості щедрівки, виділити її як окремий жанр.

На відміну від колядок, які первісно супроводжували магічне язичницьке дійство, пов’язане із народженням Всесвіту та божества сонця Коляди, ***щедрівки є словесно-пісенною частиною іншого свята – Нового року, пов´язаного із величанням місяця.*** Місяць посідав важливе місце у культовій системі праслов’ян, які, спостерігши його зв’язок із водою, вбачали його неабияку роль у вирощуванні врожаю. Тому свято, метою якого було вблагати духів неба та землі сприяти у господарстві, отримало назву Щедрого вечора. Звідси і походить назва творів, які виконувались у цей час – щедрівки [10].

А ВЧОРА ЗВЕЧОРА

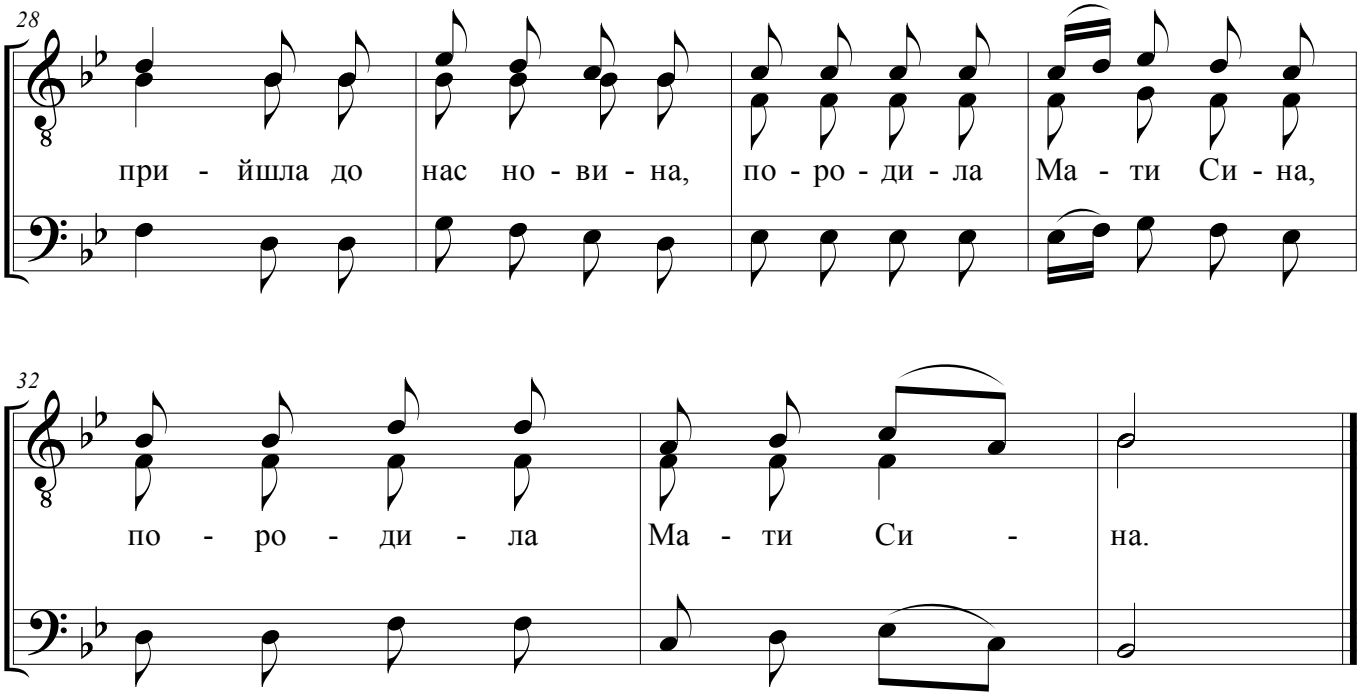
Колядка

Піднесено ♩ = 60

Аранж. Василя Семенчука

15
3
з не - бес - но - го дво - ра.
18
При - йшла до нас но - ви - на,
21
при - йшла до нас но - ви - на, по - ро - ди - ла Ма - ти Си - на,
25
по - ро - ди - ла Ма - ти Си - на,

А вчора звечора*
З небесного двора*.

Прийшла до нас новина –
Породила Мати Сина.

Сина Єдиного –
Бога праведного.

Там Ангели грали,
Бога прославляли.

І ми вам співаймо –
Бога прославляймо.

Речитативом:

Ой добре хай тому –
Хто у цьому дому.
Старому й малому,
Й Богові Святому.

* співаються двічі.

Ярослав Чижевський. «Різдвяна Коляда»

Восьмикутна зірка – це дуже давня позитивна символіка сонця. Саме таке походження має колядницька зірка. Цей символ зустрічається фактично в кожному напрямку народного мистецтва з давніх давен – в українських писанках, українській вишивці, народному різбленні, витинанці. В українському народному мистецтві здавна прослідковується саме парна система символіки 8-4 (хрест теж має 4 напрямки).

Вісімка – символ восьмого дня («часу» після часу), символ вічного царювання Месії [28].

НЕБО ЯСНІ ЗІРКИ ВКРИЛИ

Щедрівка

Аранж. Василя Семенчука

Небо ясні зірки вкрили
Та всю землю освітили.
Приспів:
Щедрий вечір, добрий вечір
Добрим людям на здоров'я.*

Снігом ниви спорошило
На дорогу наносило.

Добрий вечір, господарю,
Ми принесли тобі дари.

Наші пісні – гарні дари,
Господарям для похвали.

Боже Благий, Боже Щирий,
Пішли же нам рік щасливий.

*приспів співається після кожного куплету.

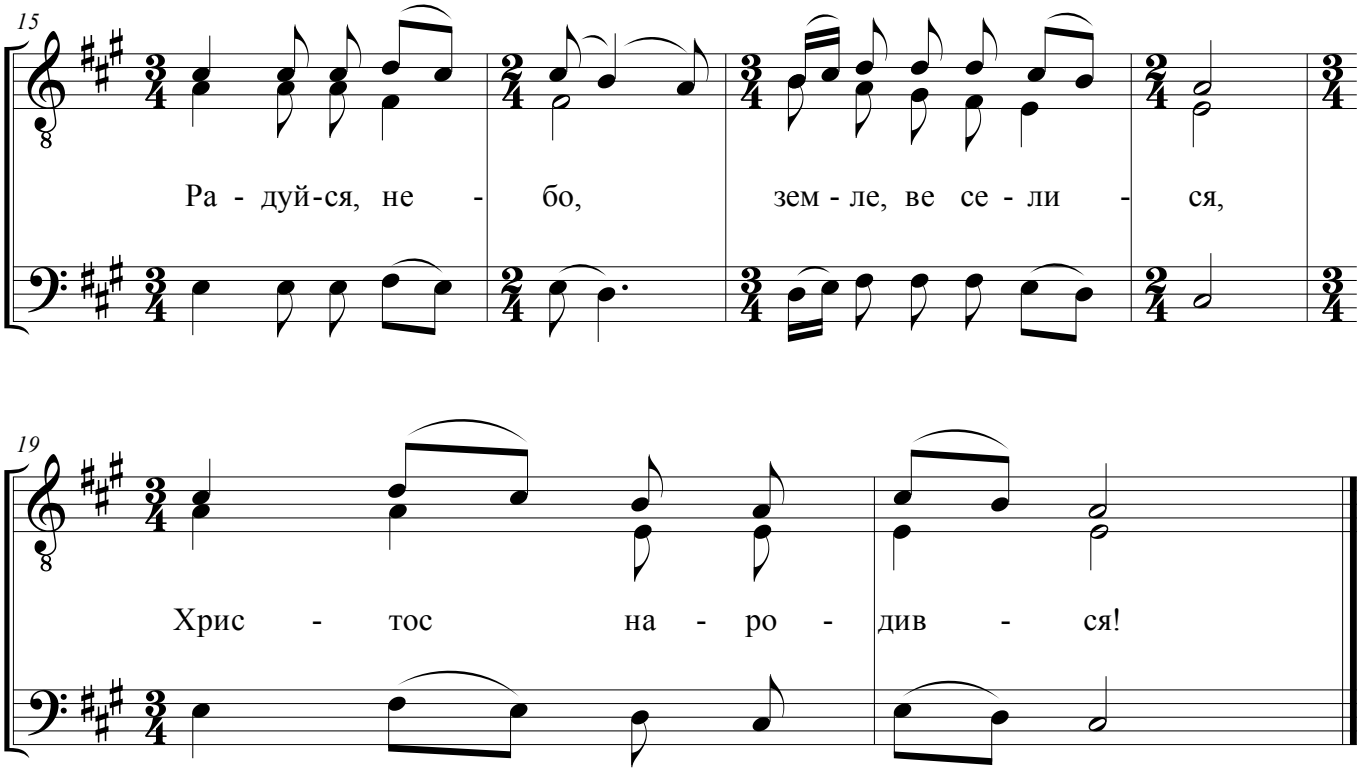
Олена Поліщук. «Зима прилетіла – на калину сіла»

СВЯТАЯ ВАРВАРА

Колядка

Аранж. Василя Семенчука

1. Святая Варвара церкву збудувала.

   Приспів:
   Радуйся! Радуйся, небо, земле, веселися.
   Христос народився.*

2. Церкву збудувала з трьома куполами

3. З трьома куполами, з трьома віконцями

4. А в перше віконце світить ясне сонце.

5. А в друге віконце світить ясний місяць.

6. А в третє віконце світять ясні зірки.

.

7. Цю пісню співаймо, Христа прославляймо!

8. Христос народився, весь люд звеселився.

*приспів повторюється після кожного куплету.

Наталія Закревська-Анікіна. «Святий вечір» [17].

ПО ГОРІ-ТОРІ ПАВА ЛІТАЛА

Колядка

Аранж. Василя Семенчука

По горі-торі пава літала,
Гей, дай, Боже!
Пава літала, пір'я линяла,
Гей дай, Боже!

Дай же вам Боже в городі зілля,
Гей, дай, Боже!
В городі зілля, в хаті весілля,
Гей, дай, Боже!

БУДЬТЕ ЗДОРОВІ, МИ ВЖЕ ІДЕМО

Щедрівка

Аранж. Василя Семенчука

11
го, до до - му.
13
Дасть Бог ді - жда - ти ро - ку но - во - го,
15
дасть Бог ді - жда - ти ро - ку но - во - го,
17
заповільнюючи
ми ще по - вер - нем до до - му цьо - го.
f
f

ОЙ У ЛІСІ ПРИ ДОРОЗІ

Щедрівка

Аранж. Василя Семенчука

1. Ой у лісі при дорозі,
Добрий вечір, щедрий вечір!

2. Там Василько сіно косить
Добрий вечір, щедрий вечір!

3. Сіно косить, коню носить,
Добрий вечір, щедрий вечір!

4. Перед ним аж три дороги,
Добрий вечір, щедрий вечір!

5. А першая – до батечка,
Добрий вечір, щедрий вечір!

6. А другая – до матінки,
Добрий вечір, щедрий вечір!

7. А третяя – до дівоньки,
Добрий вечір, щедрий вечір!

8. До батечка – по шапочку,
Добрий вечір, щедрий вечір!

9. До матінки – по сорочку,
Добрий вечір, щедрий вечір!

10. До дівоньки – по хусточку,
Добрий вечір, щедрий вечір!

Записано Василем Семенчуком 09.07.2009 р. в селі Кузьмина Гребля,
Христинівського району, Черкаської області
від Бондаренко Надії Петрівни, 1929 року народження.

ІЗ-ЗА ГОРИ, ЗА ТУМАНУ

Аранж. Василя Семенчука

Із-за гори, за туману,
Ясен місяць сходить,
До Вас, до Вас, господарю,
Новий рік надходить.
До Вас, до Вас, господарю,
Новий рік надходить.

Дорий вечір, господарю,
Лицарю великий,
Щоб всі жили в щасті й мирі
Навіки, навіки!
Щоб всі жили в щасті й мирі
Навіки, навіки!

ОЙ УЧОРА-ІЗВЕЧОРА (МАЛАНКА)

Щедрівка

Рухливо, весело

Аранж. Василя Семенчука

Ой учора, ізвечора,
Пасла Маланка два качура.*

Ой, пасла, пасла - загубила,
Пішла шукати - заблудила.

Ой приблудила в чисте поле,
А там Василько плужком оре.

- Ой, ти, Васильку, Василечку,
Виведи мене на стежечку.

Наша Маланка не робоча,
На ній сорочка парубоча.

Наша Маланка не лінива -
На ополонці ложки мила.

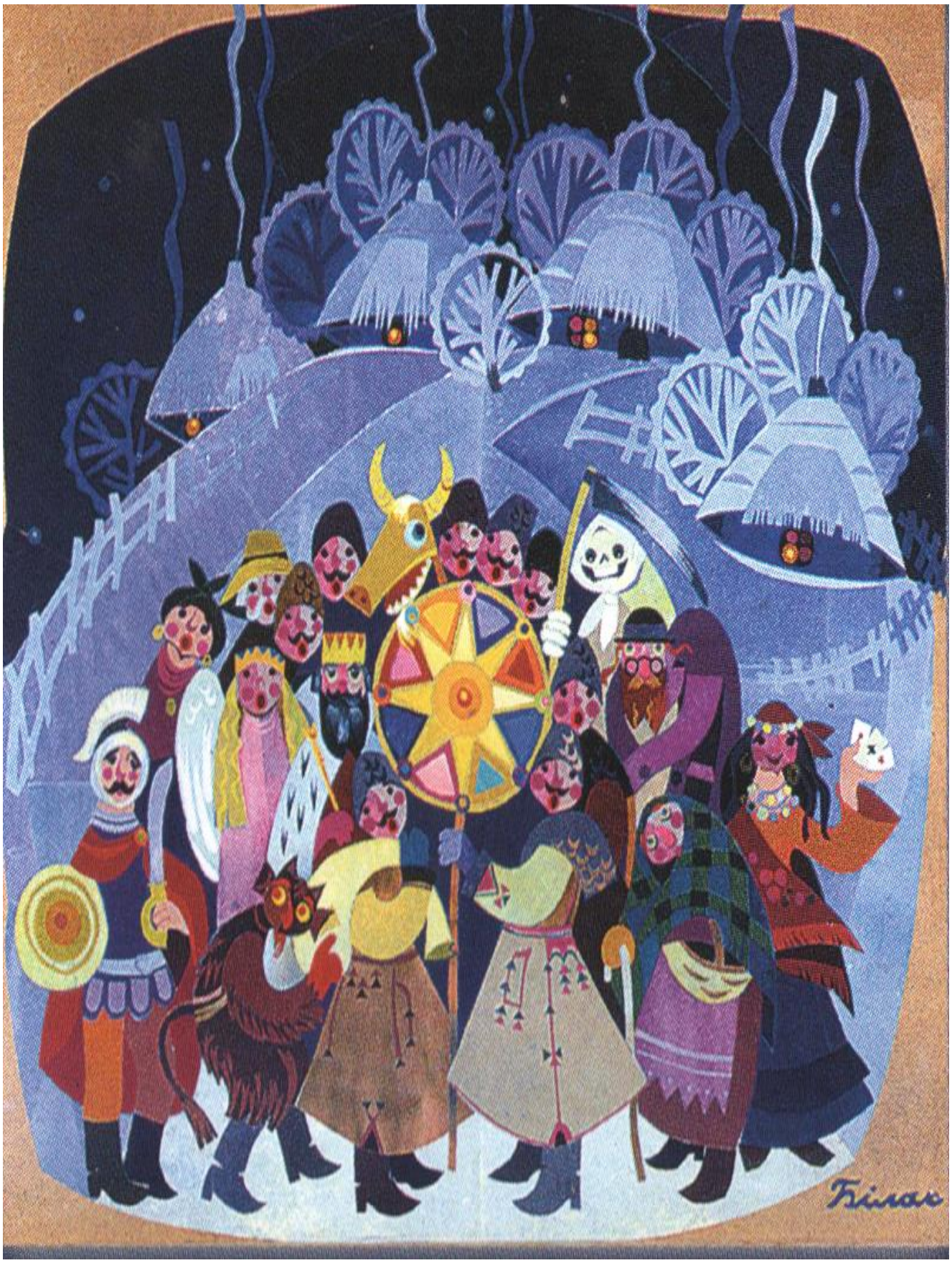
На ополонці ложки мила -
Ложку й тарілку упустила.

Ложку й тарілку діставала -
Шовковий хвартух замочала.

Ой, повій, вітре буйнесенький,
Висуши хвартух тонесенький.

Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.

* кожен другий рядок повторюється двічі.

Михайло Білас. «Вертеп» [22].

ІСТОРИЧНІ ПІСНІ

Про сутність і жанрову природу історичної пісні ведуться суперечки, існують різні, часто протилежні точки зору. Самоочевидним є деякі ознаки цього жанру: дійові особи – не видумані персонажі, а реально існуючі постаті, події – реальні історичні події.

Чи не першим, хто звернув увагу на історизм української народної пісенної творчості, був М. Гоголь. Він і ввів в літературний обіг термін ***«історичні пісні»***, вперше використавши його у статті «Про малоросійські пісні» (1833р.).

Історичні пісні – ліро-епічні фольклорні твори про конкретні історичні події, процеси та історичні особи. Історична конкретність змісту є найвагомішою підставою для виділення історичних пісень в окрему групу, що за структурними ознаками є сукупністю різнотипних жанрів, пов'язаних з історією.

Існує більш конкретне поняття історичного змісту народних пісень. В піснях зображуються події, історичні особи, різні сторони життя соціальних прошарків. ***Ті пісні,*** **в яких відбито події, імена та ставлення до них, і** ***називаються історичними.***

Історичні пісні періоду Коліївщини та Гайдамаччини другої половини XVII–XVIII століття пов'язані з поневоленням України, жорстоким знущанням над козацьким волелюбним народом, непомірною панщиною та примусовою солдатчиною, що спричинило народні національно-визвольні повстання [18].

ОЙ НАВАРИЛИ ЛЯХИ ПИВА

Українська народна пісня про Івана Гонту

Обр. Василя Семенчука

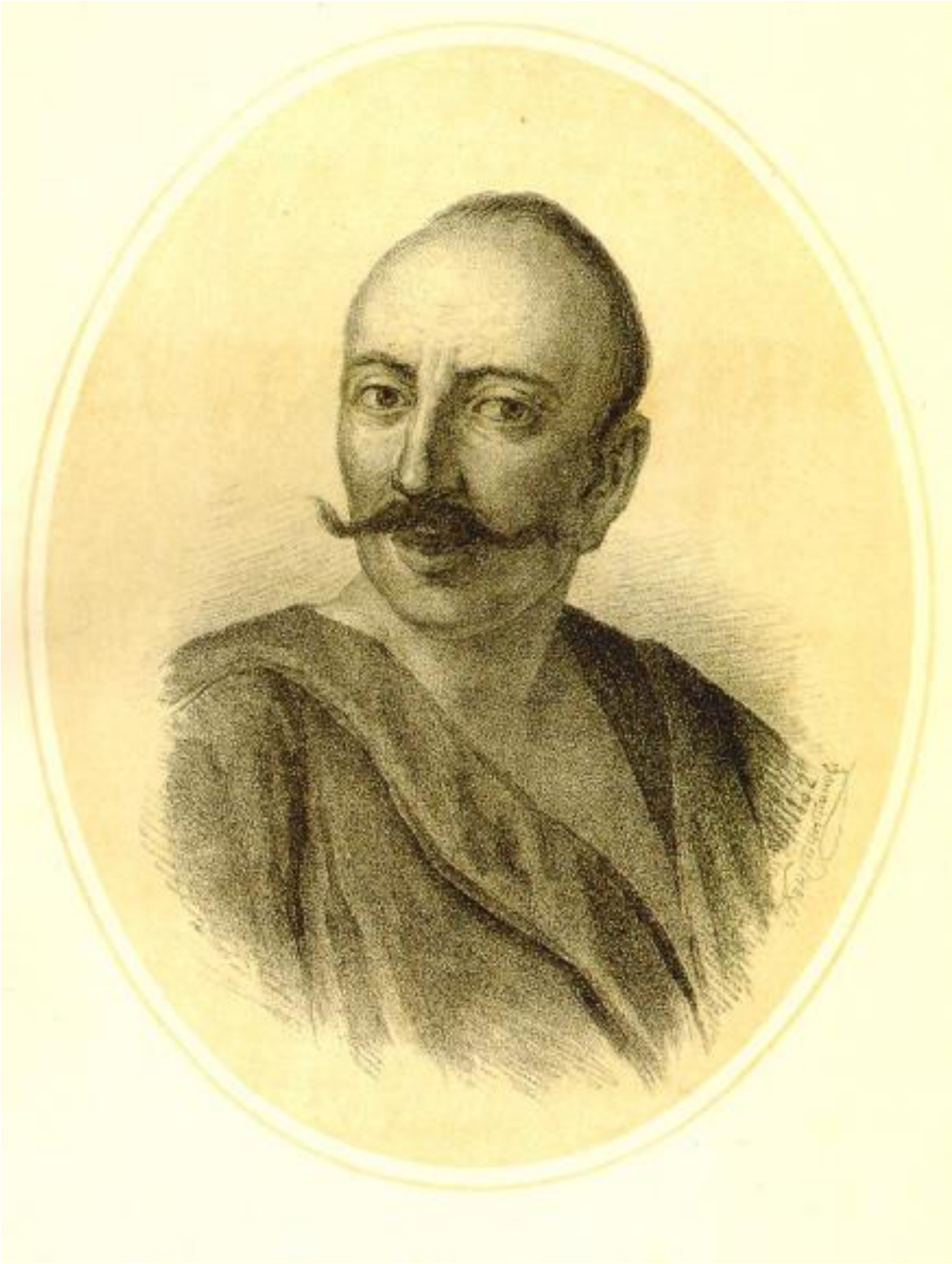

* 1, 2 такти для останнього куплету.

Ой наварили ляхи пива,
Тай нікому пити;
Гей, взяли нашу Україну,
Тай нігде прожити.

Ой наварили ляхи меду,
Тай не шумували;
Гей, взяли нашу Україну,
Тай не не шанували.

Ой, ви, ляхи-недовірки,
Годі ж панувати;
Гей, недалеко іде Гонта -
Дасться він вам знати.

Уманський сотник Іван Гонта [4].

Іван Гонта – (1740, с. Розсішки, нині Христинівський район – 1768, с. Серби, нині Гонтівка, Чернівецький район) – сотник надвірної міліції магната Францішека Салезія Потоцького, керівник українського гайдамацького руху, **один з очільників Коліївщини – повстання проти релігійного, національного та соціального гніту**, що вибухнуло 1768-го року на землях Правобережної України, що входила в ті часи до складу Речі Посполитої.

Зі спогадів Вероніки Кребс, на початку 1760-х років управитель маєтків київського воєводи Францішека Салезія Потоцького Рафал Младанович домігся зарахування здібного юнака до уманської козацької міліції, сформованої з місцевих селян. Згодом Гонта став старшим сотником. 1760-го року на власні кошти він збудував церкву святої Параскеви у рідному селі. Разом із дружиною робив значні пожертвування на храм, за що обоє удостоїлися честі бути намальованими в цій церкві (зображення збереглися донині), з чого можна судити, що вони були досить заможною родиною і посідали певне місце в суспільстві. Незважаючи на привілейоване становище, Гонта залишився вірним своєму народові і його православній вірі [6].

Образ Івана Гонти навіки зоставив по собі пам’ять у народних піснях та думах про небувалу мужність, з якою він зустрічав катування і смерть.

Історична постать сотника Івана Гонти цікавила науковців і митців у різні часи. В історичних піснях образ Гонти наділений мужністю, хистом військового керівника, людини з усталеними релігійними, моральними, правовими та естетичними поглядами, мудрістю. Тут постає образ живої людини зі своїми пристрастями, вадами й чеснотами.

Що ж до типології характеру Івана Гонти, то вона все ж таки великою мірою має підґрунтям ідеалізований в уснопоетичній пісенній творчості, зокрема, в історичних піснях, образ мужнього й суворого воїна, козацького проводиря, захисника національних і християнських православних святинь, котрий, навіть помиляючись, дбав не про власний інтерес, а про омріяну православну Україну [18].

СОЛДАТСЬКО-РЕКРУТСЬКІ ПІСНІ

Розвиток національно-суспільної свідомості, інтеграційні процеси українського народу спричинили виникнення окремої групи ліричної пісенності, в якій основне місце посідають не особисті родинні проблеми чи духовні конфлікти, а всезагальні масові суспільні явища. **Це – соціально-побутові (або суспільно-побутові) ліричні пісні, в яких відбилися почуття, роздуми не окремих людей, а певних соціальних груп (козаків, чумаків, рекрутів, наймитів та ін.), викликані подіями чи обставинами суспільного життя народу, характерними рисами станового побуту.**

Після зруйнування Запорізької Січі і знищення усіх залишків автономії України Росія запровадила на українських землях солдатчину (солдат від лат. **solidus** – монета, італ. **soldato** – буквально: той, що одержує платню) – військову службу чоловіків різних верств населення, яка невдовзі перетворилась у рекрутську повинність (рекрут – від франц. **rekruter** – набирати, вербувати) – спосіб комплектування російської армії шляхом примусового набору від податних станів солдат-новобранців, а від дворян – офіцерів. Рекрутчина була трагічною сторінкою у долі українського селянства. Введена Петром І в 1699 р. у Росії (коли перед війною з шведами було наказано провести набір 32 тис. солдатів), у 18 ст., після знищення козацької демократичної держави, вона охопила всю Східну Україну. На Західній Україні було схоже явище – вербування українців до Австро-Угорської армії.

Служба у царській армії привела до появи цілого ряду тем, сюжетів, мотивів, образів, які за нових суспільних умов увійшли в народну творчість як окремий шар фольклору тієї доби. Нелегка солдатська доля стала темою народних оповідань, анекдотів, прислів´їв і приказок. У пісенній творчості вона породила **новий жанровий різновид лірики – солдатські та рекрутські пісні** [10].

ТУМАН ЯРОМ, А МОРОЗ ДОЛИНОЮ

Українська народна солдатсько-рекрутська пісня

Обр. Василя Семенчука

Туман яром, туман яром, а мороз долиною,
Стрічається зима з літом, а козак з дівчиною.

- Будь здорова, чорноброва, ой куди жи шлях дорога?
- Оце ж тобі, козаченьку, три доріженьки різних.

Й-а першая доріженька аж у гай зелененький.
Й-а другая доріженька аж у синєє море.

Й-а другая доріженька аж у синєє море,
Й-а третяя доріженька аж у чистеє поле.

В чистім полі при роздолі зозуля кувала,
Й-а вже ж мене молодого в охвицери забрали.

ОЙ НІХТО ТАК НЕ ЛІТАЄ

Українська народна пісня

Обр. Василя Семенчука

25
mf
Т. I
II
Б.
3.А ка-зав, я по-вер-ну - ся, як за кін - чить - ся вій-на,
29
по-бе-ру - ся, од-ру-жу - ся тай не бу - деш ти од-на.
(дум...)
тай не бу-деш ти од - на.
33
По-бе-ру - ся, од-ру-жу - ся тай не бу-деш ти од - на.
(дум...)
тай не бу-деш ти од - на.
37
4.Бу-деш вну - ків ко-ли-са - ти і спі-ва - ти їм пі-сень...
41
p
Ви-гля-да - є си-на ма - ти ще і до - сі ко-жен день.
45
ritenuto
А...
А...
ще і до - сі ко-жен день.
Ви-гля-да - є си-на ма - ти

Ярослав Чижевський. «Козак з конем і вночі і днем»

СОЛОВЕЙКО МАЛЕНЬКИЙ

Українська народна солдатсько-рекрутська пісня

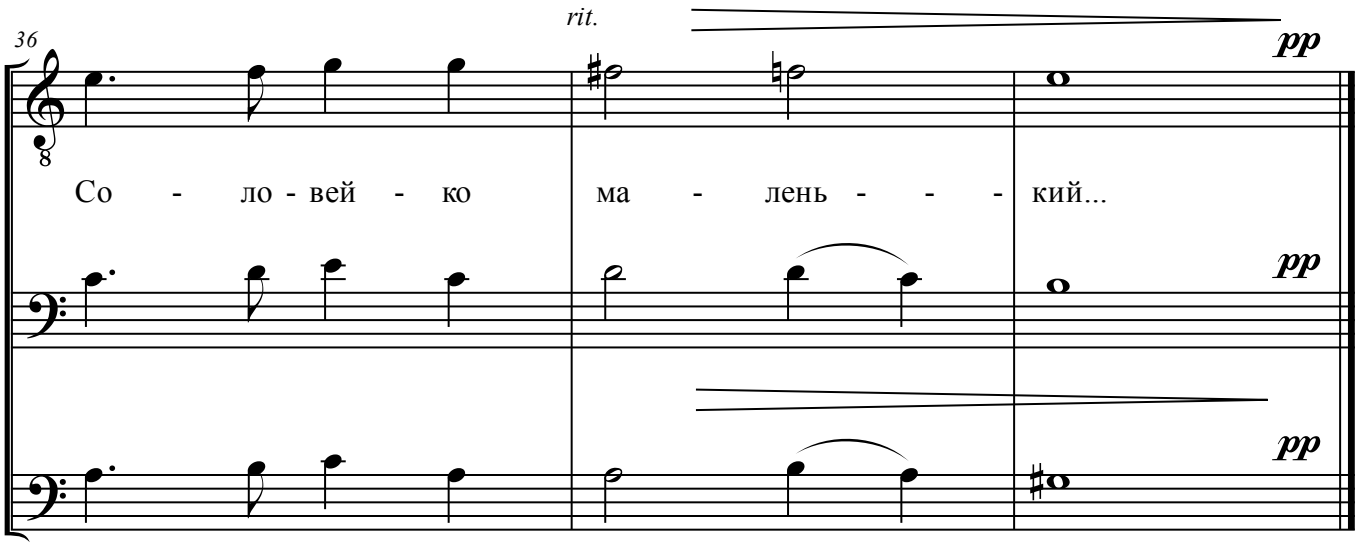
Moderato

Обр. Василя Семенчука

13
не - ма ро - ду ні от-ця, тіль - ки од-на се - стри - ця.
17
ff
3. Не - ма ро - ду ні от-ця, тіль - ки од-на се-стри - ця,
Rubato
f
3. Не-ма ро-ду, не-ма ро-ду, ні от-ця не-ма-є, тіль-ки од-на се-стри - ця, од-на се-стри-ця.
Rubato
f
21
тіль - ки од - на се-стри-ця тай та пла-че, жу - рить - ся.
Ой... од - на се-стри-ця, тай та пла-че, пла-че, жу-рить-ся.

25
p
4. Ой, ти, се - стро мо-я, се - стро, ой, ти, се-стро, нас же дво - є,
29
mf
ме - не бе - руть у сол-да - ти, зо - ста-єш-ся си - ро-той(у).
33
Со - ло - вей - ко ма - лень - кий...

Соловейко маленький, в тебе голос тоненький,
Защебечи ти мені, бо я в чужій стороні.

Бо я в чужій стороні - нема роду при мені,
Нема роду ні отця, тільки одна сестриця.

Нема роду ні отця, тільки одна сестриця.
Тільки одна сестриця - тай та плаче-журиться.

"Ой, ти, сестро, моя сестро, ой, ти, сестро, нас же двоє,
Мене беруть у солдати - зостаєшся сиротою".

Соловейко маленький...
Соловейко маленький...

Ярослав Чижевський. «Козацька люлька - добра думка»

ДВА БРАТИ МИЛІ СІНО КОСИЛИ

Українська народна пісня-балада

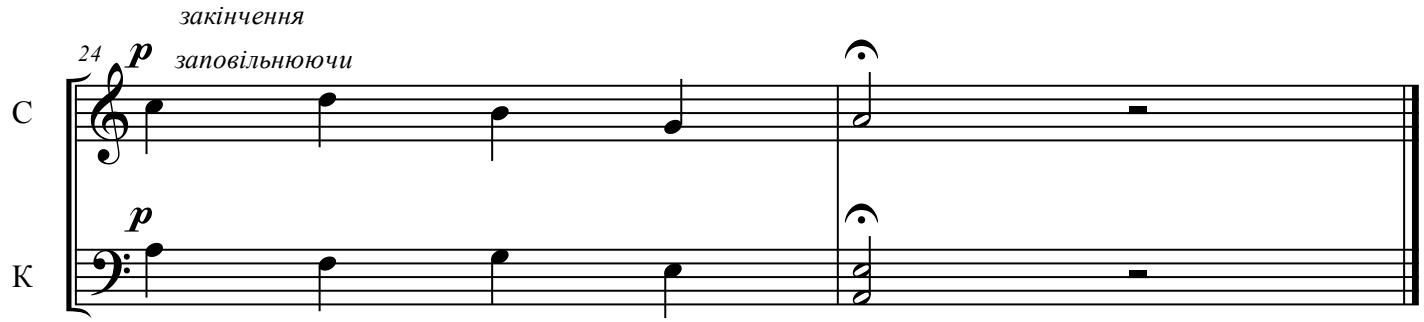
Обр. Василя Семенчука

11
Т I
II
сі - - - но ко - си - - - ли,
Б
К
12
Т I
II
да та - (ми) при до - (го) ли - - - ні,
Б
партія скрипки для 5, 6 куплетів
12
С
К

на закінчення 6 куплет
14
Т I
II
Б
тре - тя - я се - стра, ку - шань - є не - сла,
14
С
К
16
Т I
II
Б
да та - (ми) при зе - (ге) - ле - ній.
16
С
К

18
f
С
f
К
22
Т I
II
8
5. (6) Нєх мо - є ті - - - - ло
Б
22
С
К
23
Т I
II
8
***
ри - - - бонь - ки з'ї - - - ли...
Б
23
С
К

1. Два брати милі сіно косили,
   Да там при долині, *
   Третяя - сестра, кушаньє несла,
   Да там при зеленій. **

2. Стріли її два дворянина,
   Дали Ганнусі коні держати.

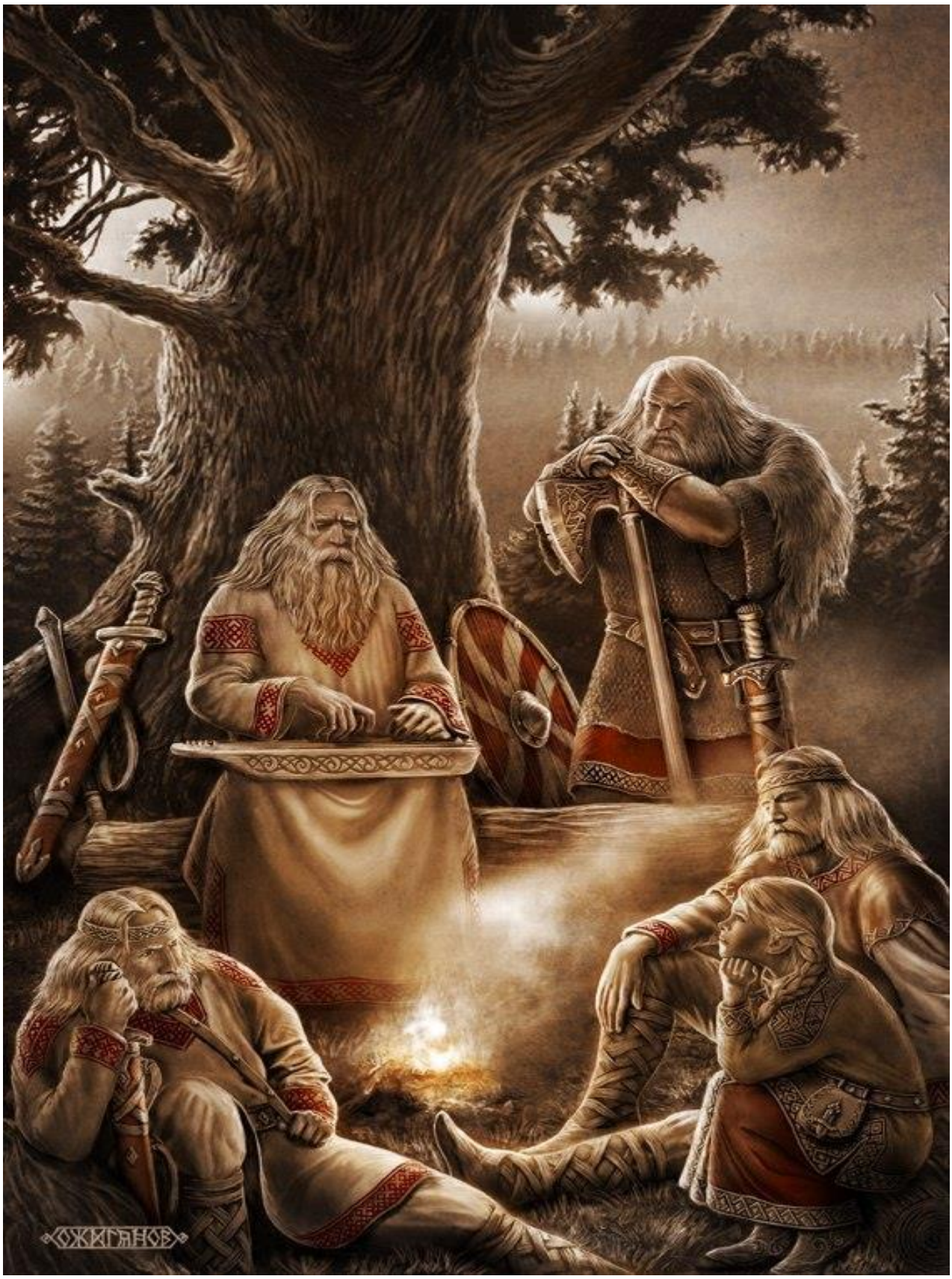
3. А самі сіли, кушаньє з'їли,
   Видя Ганнуся, що ні жартують.

4. Пустила коні в чистеє поле,
   Сама бросилась в Чорноє море.

5. Нєх моє тіло рибоньки з'їли,
   Нєх мої руки не стерплять муки.

6. Нєх мої очі пісочок сточить,
   Русії коси вода позносить.

*співається після кожного першого рядка.
**співається після кожного другого рядка.
***з 12 по 17 такти для 5 (6) куплетів і на закінчення.

Ігор Ожиганов. «Пісня Бояна» [19].

ОБРАЗ ЗОЗУЛІ В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСНЯХ

З давніх-давен таємничість світу птахів приваблювала людину, полонила її уяву. Сама прив'язана до землі, людина по-своєму осмислювала незрозуміле, намагалася наблизити до себе недосяжне. Тож і не дивно, що майже весь життєвий досвід народу, його мрії та сподівання, прагнення і відчуття можна «прочитати» за тим чи іншим орнітологічним образом у фольклорі.

Образ зозулі у сприйнятті українців є давно усталеним і незаперечним символом пророкувань і всевідання. Згадаймо хоч би поширене у народі переконання, що вона може навіщувати літа, «попередити», скільки ще людині залишилося жити або й напророчити майбутній достаток. Ця бездомна пташина, за висловом М. Костомарова, є безпристрасним і вірним органом долі, нерозривно зв'язаним з людиною. Однак специфіка цього орнітосимволу в українській народній творчості, на відміну від, скажімо, поезії народів західноєвропейських, полягає в тому, що ***зозуля віщує не лише тривалість життя, а й часто виступає злою віщункою, пророчицею лиха, неминучої, невідворотної біди.*** Зозуля, тісно пов'язана з мотивом нещастя, смерті, часто стає уособленням невтішної жінки (матері, сестри, нареченої, коханої), яка оплакує вбитого чи померлого, тужить на його могилі. У баладах родинно-побутового змісту поширеним є значення орнітосимволу зозуля як нещасливої жінки (матері, дружини, невістки, дочки тощо), котра оплакує свою долю. Чи не найпопулярнішим, найбільш розвиненим, надзвичайно стилістично виразним можемо визнати значення «зозуля – нещасна мати». Епітет сива – не просто природне забарвлення, а своєрідний показник пережитих страждань, колір тривоги і невпевненості, намагання захиститися, сховатися. Як бачимо, хоч символіка образу зозулі є досить розгалуженою в українській баладі, однак у всіх варіантах чітко простежується зв'язок із темою нещастя, лиха, недолі [8].

ЛЕТІЛА ЗОЗУЛЯ ЯРОМ НА ДОЛИНУ

Українська народна пісня-плач

Обр. Василя Семенчука

17
mp
(у...)
Б
дум...
-
mp
Б
19
Т
За - ход - жу я в ха - ту,
ста - ла на по - ро - зі,
Б
-
Б
21
rit.
Т
ста - ла на по - ро - зі
по - ко - ти - лись сльо - зи.
Б
-
по - ко - ти - лись сльо - зи.
Б
24
f
Т
"Ой, ма - тін - ко, ма - ти,
де ж те - бе у - зя - ти,
mp
Б
Гос - по - ди, Гос - по - ди, по - ми - луй,
Гос - по - ди, Гос - по - ди, по - ми - луй,
mp
Б

26
Т
Б
Б
чи з вос-ку злі - пи - ти,
чи на - ма - лю - ва - ти?
Гос - по - ди, Гос - по - ди, по - ми - луй,
Гос - по - ди, Гос - по - ди, по - ми - луй,
28
Т
Б
Б
Чи на - ма - лю - ва - ти
По - дай,
Гос - по - ди.
31
p
Т
Б
Б
На - ма - лю - ю
о - чі,
на - ма - лю - ю
бро - ви,
Ой...
На - ма - лю - ю,
ой...
На - ма - лю - ю,

35
Т
Б
Б
та не на - ма - лю - ю
лю - бо - ї роз - мо - ви.
та не на - ма - лю - ю,
лю - бо - ї роз - мо - ви.

37
rit.
pp
Т
Б
Б
Ле - ті - ла зо - зу - ля...
Ле - ті - ла зо - зу - ля...
Ле - ті - ла зо - зу - ля...

Олена Поліщук.

«У темному лузі калина стояла, на тій калині зозуля кувала»

ЧУМАЦЬКІ ПІСНІ

Чумацтво, чумакування – купецький, торговельно-візницький промисел українців на землях Великого Степу від 15 століття до середини 19 століття. Чумаки є правонаступниками і продовжувачами купецьких торгових традицій Заходу і Сходу, Європи і Великого Степу, Київської Русі і Монгольської імперії.

Осіб, які займалися чумакуванням, називано купцями, чумаками (у XV-XVI століттях – «солениками», інколи «коломийцями» («коломійцями»).

Чумацтво (чумакування) – це найпоширеніша в Україні серед різних суспільних верств впродовж XV-XIX століття підприємницька діяльність, сутність якої полягала в транспортуванні різноманітних товарів артільним способом (воловою чи гужовою валкою), а також – в оптовій або роздрібній торгівлі цими товарами з метою отримання прибутку [27].

Чумацькі пісні – народні пісні про життя, побут, пригоди й переживання чумаків. Тематика чумацьких пісень дуже широка, вона охоплює найрізноманітніші сторони життя й побуту чумаків: від'їзд чумака у дорогу, бідування чумацької сім'ї після від'їзду господаря, туга чумака за домівкою, злигодні мандрівного життя, втрата худоби, напади татар та грабіжників на чумацькі валки, хвороби і смерть чумака, туга за любою дівчиною, гірка доля чумака-наймита, хвилинні розради; повернення чумака додому, кохання і одруження чумака, туга жінки в довгому чеканні. Зіткнення родинних почуттів зі становим обов'язком – це одна з частих драматичних колізій чумацької лірики, перейнятої тугою за доброю долею. Серед чумацьких пісень є такі, що своєю епічністю наближаються до українських народних дум. Мелодії чумацьких пісень відзначаються гнучким гармоніюванням з текстом, вільними, широкими рисами малюють красу українського степу і досягають вершка досконалості в тих піснях, що розповідають про хворобу та смерть чумаків у дорозі.

Деякі чумацькі пісні виникли щонайменше п'ять століть тому й увійшли до репертуару кобзарів та лірників. Частково вони були записані

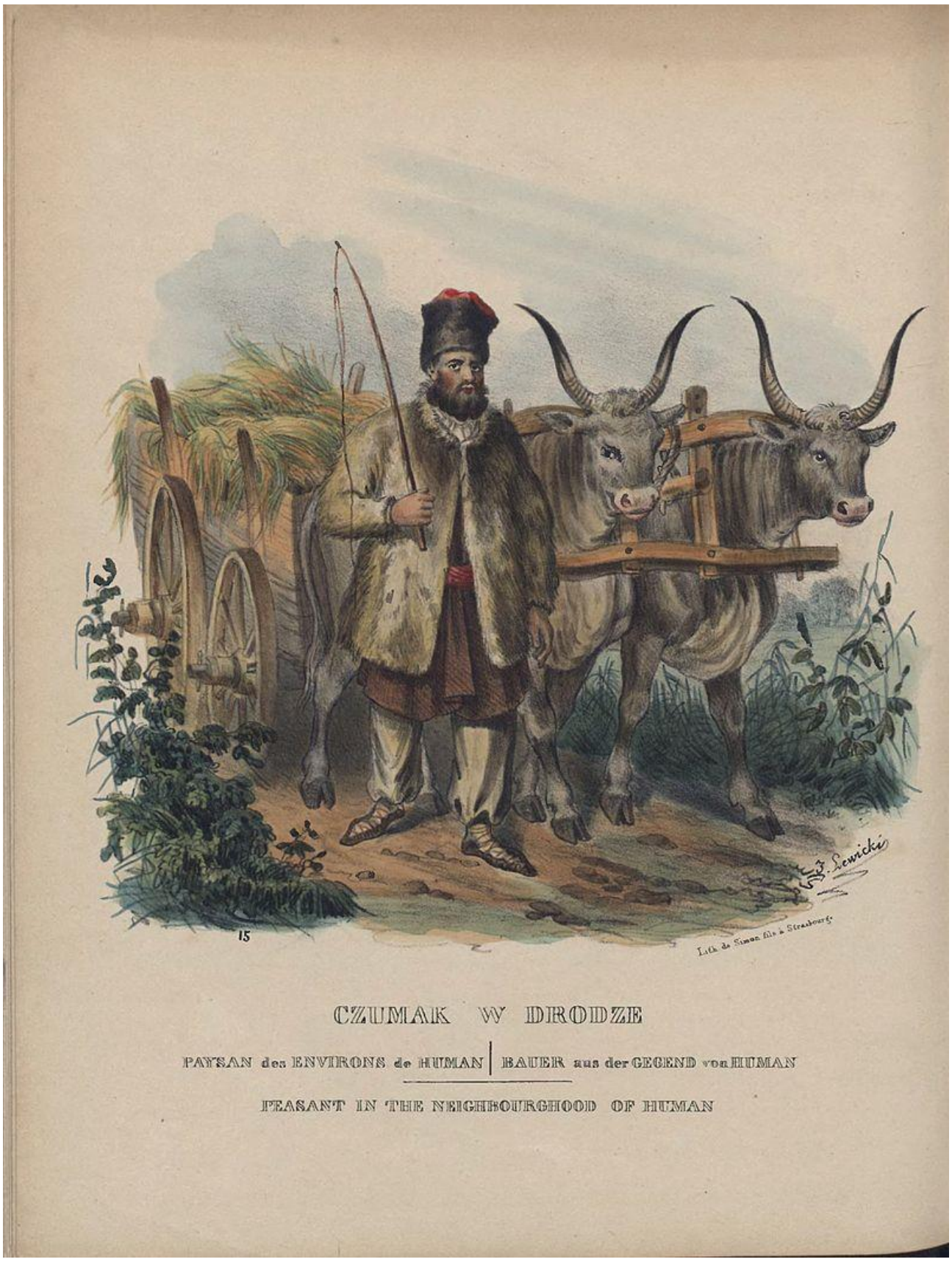
в рукописних співаниках першої половини 18 століття, а з друку вийшли на початку 19 століття.

Першу музичну публікацію чумацьких пісень здійснив М. Максимович (1834), а перший систематизований збірник їх опублікував І. Рудченко (1874).

Чумацькі пісні обробляли композитори М. Лисенко, К. Стеценко, Я. Степовий, О. Кошиць, М. Леонтович, Ф. Колесса, Л. Ревуцький та інші.

2012 року композитор Володимир Зубицький створив фольк-симфонію «Чумацькі пісні» для солістів, хору та оркестру на тексти старовинних українських народних пісень і Василя Довжика.

Чумацькі пісні мали великий вплив на українську літературу. Зокрема, чумацькою пісенністю користався Тарас Шевченко («Ой, не п'ються пива», «У неділеньку та ранесенько», «Неначе степом чумаки»). Чумацька тема відбилася в прозі Марка Вовчка, Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного; у драматургії (п'єса «Чумаки» Івана Карпенка-Карого) і в поезії («Чумацькі могили» Якова Щоголева). Видатним твором, що увібрав у себе тематичне багатство й красу чумацьких пісень, є новела Михайла Коцюбинського «На крилах пісень» (1895) [28].

Чумак з околиць Умані (1841)

ІЗ-ЗА ГОРИ, ІЗ-ЗА КРУЧІ

Українська народна чумацька пісня

Обр. Василя Семенчука

mf Із-за гори, із-за кручі,
Із-за гори, із-за кручі риплять вози йдучи. **
Вози риплять, ярма бряжчать,
Вози риплять, ярма бряжчать, воли ремигають.

p Іде чумак у дорогу,
Іде чумак у дорогу та й молиться Богу.
"Ой, дай, Боже, щастя й долі,
Ой, дай, Боже, щастя й долі чумакові в полі".

f Ідуть воли, риплять вози,
Ідуть воли, риплять вози - чумак у дорозі.

Гей...

*співати з другого куплету.
** другий рядок повторюється двічі в кожному куплеті.

БУЛО ЛІТО, БУЛО ЛІТО

Українська народна чумацька пісня

Обр. Василя Семенчука

19
Ой, в нього не спи-та-є, гей, гей, що в нього бо-лить.
ні-хто ж в нього не спи-та-є, гей, гей, що в нього бо-лить.
23
f
5. За ре - ві-ли во-ли си - ві, ті-ло ве-зу-чи,
27
mf
за-пла - ка-ли чу-ма-чень - ки, гей, гей, за нимі - ду-чи.
за-пла-ка-ли чу - ма... чу-ма-чень-ки, гей, гей, за ним і - ду-чи.
31
дуже повільно
p
6. У не - ді-лю по-ра - нень ко у - да-ри-ли в дзвінн,
У не - ді - лю... нень-ко... Бомм, бомм, дзвінн...

Було літо, було літо,
Та й стала зима,
Як не було пригодоньки гей, гей,
Та й досі нема.

Стала ж йому пригодонька,
з Дону ідучи,
В чистім полі при дорозі, гей, гей,
Воли пасучи.

Занедужав чумаченько,
Заслаб та й лежить,
Ніхто ж в нього не спитає, гей, гей,
Що в нього болить.

Скинув чумак сіру свиту,
Скинув ще й жупан -
Воли ж мої круторогі, гей, гей,
Хто ж вам буде пан?

Заревіли воли сиві,
Тіло везучи,
Заплакали чумаченьки, гей, гей,
За ним ідучи.

У неділю пораненьку
Ударили в дзвін.
То ж по тому чумакові, гей, гей,
Що ходив на Дін.

*1, 2, 4 куплети.

Ярослав Чижевський. «Чумаки»

ЛІРИЧНІ ПІСНІ

Лірична пісня виникла пізніше, ніж обрядова поезія. Її появу пов'язують з тим періодом, коли фольклор почав поступово втрачати первісне практичне значення і набувати ознак художньої творчості. Основною ознакою пісень є ліризм, естетичне сприйняття дійсності, в процесі якого буття осмислюється крізь призму людських переживань. З цим і пов'язані основні риси жанру. Тут епічне (розповідне) начало відступає на другий план, майже (або й зовсім) відсутнє зображення дії, вчинків – вся увага зосереджена на відтворенні внутрішнього світу людини (психологічних станів, думок, бажань, надій, страждань і т. п.). Тому **епіцентром ліричної пісні є** не сюжетність (подієвість, фабульність), а **драматична, емоційна напруга, викликана якимсь епізодом, випадком з життя**. Звідси й особливість поетики жанру першорядне значення надається виражальним засобам, які здатні передавати витончені емоційні стани, впливати на людську уяву, збуджуючи в ній художньообразні асоціації і відповідні рефлексії.

Тематика ліричних пісень щонайрізноманітніша.

Загальноприйнято усі ліричні пісні поділяти на **два великі розряди: 1) родинно-побутові; 2) суспільно-побутові.**

Як бачимо, цей поділ здійснено на основі тематики. **Родинно-побутові** пісні відображають особисте життя людини (кохання, життя в сім'ї, родинні стосунки, особисті драми, конфлікти та ін.), а у **суспільно-побутових** відтворене соціальне життя (суспільні явища, загальнонародні проблеми, пов'язані з історичними, економічними, політичними процесами, що стосуються всього народу), вони відтворюють життя не окремої особи, а певної верстви населення, суспільної групи (козаків, рекрутів, бурлаків та ін.) Тобто в основі поділу протиставлене особисте – суспільне. Ця визначальна ознака тематики зумовлює відмінності у характері, поетиці, художньообразній структурі пісень двох розрядів.

Родинно-побутові пісні за своїм походженням давніші, ніж суспільно-побутові, оскільки особисті духовні і сімейні проблеми, родинні стосунки,

закони співжиття завжди хвилювали людей; особисті драми і конфлікти безпосередньо впливали на духовне життя, моментально породжуючи відповідні емоції, психічні реакції (одна з яких висловити свій біль, тугу, радість, ненависть, поділитися своїми переживаннями з іншими; звідси і тяга до художньої творчості, пісні, в якій мелодією можна вилити те, що не завжди вдається висловити словами).

Родинно-побутові пісні це ліричні поетично-музичні твори, в яких відбиті почуття, переживання, думки людини, пов'язані з її особистим життям, подіями в сім'ї, родинними стосунками.

За тематикою вони **поділяються на три великі групи**: 1) пісні про кохання (дошлюбні взаємини); 2) пісні про сімейне життя (родинні стосунки); 3) пісні про трагічні сімейні обставини, пов'язані з втратою членів сім'ї (вдовині, сирітські). Ще **одна група пісень виділяється за способом відображення дійсності:** на відміну від трьох перших, де пісні мають серйозний ліричний характер, четверту групу становлять пісні, що стосуються усіх сімейних проблем, особистих почуттів, але висвітлюють їх у гумористичному ключі. Це 4) **гумористично-сатиричні пісні** [10].

ОЙ ТАМ НА ГОРІ, ОЙ ТА НА КРУТІЙ

Українська народна пісня

Обр. Василя Семенчука

Награш на початку, після п'ятого та останнього куплетів

Ой там на горі, ой там на крутій,
Ой там сиділа пара голубів. *

Вони сиділи, милувалися,
Сизими крильми обнімалися.

Десь взявся сокіл із-за крутих гір,**
Розбив-розлучив пару голубів.

Він голуба вбив, голубку зловив,
Приніс додому, пустив додолу.

Насипав пшенця, аж до колінця,
Налив водиці, аж до крилиці.

Голубка не їсть, голубка не п'є,
На круту гору все плакати йде.

- Голубко моя, сизокрилая,
Чого ж ти така згорьованая?

Та єсть у мене сім пар голубів -
Іди вибирай, який буде твій.

- Та я й ходила, та й вибирала,
Нема такого, як я втеряла.

*другий рядок кожного куплету повторюється двічі.
**варіант: Десь взявся стрілець, стрілець-молодець.

Олена Поліщук. «Медовий місяць»

ПУЩУ КОНЯ

Українська народна пісня

Обр. Василя Семенчука

12
Т I
II
ой сам ля - жу спа - ти,
спа... ля - жу спа - ти...
Б
Гіт
Кор
Тамб
14
ой на пів, на ча - си - - - ну.

17
Т I
II
Б
Гіт
Кор
Тамб
Гей, гой, гей, гой, гей. гой, гей, гой.
4. Вста - вай, пар... вста - вай, пар - ню,
22
4. Вста - вай, пар - ню,

24
Т I
II
ой го - ді то - бі спа - ти,
Б
Гіт
Кор
Тамб
26
ой да на - ї - ха - ли,
ха... на - ї - ха - ли...
ой да на - ї - ха - ли

28
Т I
II
ой тур - ки і та - та - - -
Б
28
Гіт
28
Кор
Тамб
30
1.
2.
Т I
II
ри.
ти.
Б
30
Гіт
30
Кор
Тамб

32
mf
Т I
II
Б
Ко - ня во - ро - но - го
но... во - ро - но - го...
Гіт
Кор
Тамб
34
із со - бо - ю заб - ра - - - ти.

37
mp
Т I
II
Гей, гой, гей, гой, гей, гой, гей,
Б
Гіт
Кор
Тамб
41
p
заповільнюючи
pp
пу - щу ко
гой, пу - щу ко - ня.

Гей, гой, гей, гой...

1. Пущу коня, ой на яр на долину,
Ой сам ляжу спати, ой на пів, на часину.

2. Десь взялася молода дівчина,
Ой да та зірвала у полі травиченьку.

3. Та вмочила у воду, в криниченьку,
Ой да та вдарила парня по личеньку.

4. - Вставай, парню, ой, годі тобі спати,
Ой да наїхали, ой турки і татари.

5. Наїхали, ой турки і татари,
Ой да хотять тебе, ой, парня зарубати...
Коня вороного із собою забрати.

Гей, гой, гей, гой...

Пущу коня...

* коробочка та тамбурин починають грати з третього куплету.

Олена Поліщук. «Ой чий то кінь…»

ПОВІЯВ ВІТЕР СТЕПОВИЙ

Українська народна стрілецька пісня

Аранж. Василя Семенчука

Повіяв вітер степовий,
Трава ся похилила.
Впав в бою стрілець січовий,
Дівчина затужила.

А був то хлопець молодий,
Його б лишень кохати.
Він впав, як той сухий листок,
Повік буде лежати.

Летить ворон з чужих сторон
Та й жалібненько кряче:
"Вставай, козаче молодий,
Твоя дівчина плаче!"

Заплаче мати не одна,
Заплаче й чорнобрива,
Бо не одного козака,
Сира земля накрила.

Повіяв вітер степовий,
Трава ся похилила.
Впав в бою стрілець січовий,
Дівчина затужила.

Однією з найпоширеніших українських стрілецьких пісень є твір «Повіяв вітер степовий».

Донедавна цю пісню прийнято було вважати народною, а про її авторство у фольклористиці нічого не було відомо. Збираючи етнографічні матеріали про українську шляхту, дослідник Василь Балушок випадково натрапив на відомості, що стосуються автора цієї стрілецької пісні. На Київщині він познайомився з М. М. Витвицьким, уродженцем села Витвиця Долинського району Івано-Франківської області. Він і розповів, що слова до відомої пісні написав його дядько по матері Іван Маркович Витвицький, а присвячена вона іншому його дядькові – Степанові Марковичу Витвицькому, братові автора слів. Він був січовим стрільцем, брав участь і загинув у боях за незалежність України [7].

ЇХАЛИ КОЗАКИ ПОЛЕМ

Українська народна пісня

Обр. Василя Семенчука

9
Скр
9
Б-н
13
Скр
13
Б-н
16
Скр
16
Б-н

19
Т 1 2
Б
Скр
Б-н
Ї - ха - ли ко - за - ки по - лем,
при - то - ми - лись у них ко - ні,
23
там бі - ля о - зе - рця
дів - чи - на з ві - де - рця

25
Т 1 2
Б
хло - пцям во - ду по - да - ва - ла
У - лан - ко - ня на - пу - ва - ла.
25
Б-н
27
Т 1 2
Б
О - чки чор - ні, рай,
у - ста пов - ні дай,
27
Б-н

1. Їхали козаки полем,
Притомились у них коні.
Там біля озерця дівчина з відерця
Хлопцям воду подавала -
Улан-коня напувала.

Приспів:
Очки чорні, рай,
Уста повні дай,
Ніжки босі, руса коса,
Рай, дай, дай.*

2. Милувалися красою
Та ще й довгою косою.
Глянув в очі сині, в серденько дівчині -
Відкланялись козаченьки,
Зажурилась дівчинонька.
Приспів
3. Полем-полем, долиною
Їхав козак з дівчиною...
Там біля озерця дівчинонька-серце
Козаченька обіймала
В біле личко цілувала.
Приспів

*приспів повторюється двічі.

Ярослав Чижевський. «Степ та воля - козацька доля»

ГИЛЯ, ГИЛЯ, СІРІ ГУСИ

Українська народна пісня

Обр. Василя Семенчука

17
Т
Б
Б
як я ся - ду на по - са - гу,
19
1.
2.
Т
Б
Б
при-йди, сер - це, по-ди-вись, при-йди, сер - це, по-ди-вись.
23
mf
f
Т
Б
Б
Не хо-чу, дів - чи-но, по - саг ди - ви - тись,
Не хо-чу, дів - чи-но, по - саг ди - ви - тись.
Ой, не хо - чу, дів-чи-нонь-ко, на твій по-саг ди - ви - тись,

27
Т
Б
Б
кра-ще пі - ду в си нє мо - ре, в би-стру річ - ку, вто-пи-тись.
кра-ще пі - ду в си нє мо - ре, в би-стру річ - ку вто-пи-тись.
кра-ще пі - ду в си-нє мо - ре, в би-стру річ - ку вто-пи-тись
31
mp
mf
mp
Не то-пись, ой, ко-за-чень - ку, ко - зак мо - ло - дий,
Не то-пи - ся, ко-за-чень-ку, не то-пи-ся, мо - ло - дий,
Не то - пи - ся, ко - за - чень - ку, ко - зак мо - ло - дий,
35
Т
Б
Б
ка - жуть лю - ди, са - ма зна - ю, що ти ме - не не лю-бив, не лю-бив,
ка - жуть лю - ди, са - ма зна - ю, що ти ме - не не лю - бив,
ка-жуть лю-ди, ой, люди, са-ма зна-ю я, знаю, що ти ме - не не лю-бив, не лю-бив,

39
Т
Б
Б
ка-жуть лю-ди, са-ма зна-ю, що ти ме-не
ка-жуть лю - ди, са-ма зна - ю, що ти ме - не
ка-жуть лю-ди, са-ма зна-ю, що ти ме-не
42
mf
p
p
не лю-бив. Ги-ля, ги-ля, сі-рі гу - си, ги-ля, ги-ля, до во-ди,
не лю-бив. Ги - ля, гу - си, ги-ля, ги-ля до во-ди,
не лю-бив. Ги - ля, гу - си, ги - ля до во-ди,
47
mp
mp
mp
ritenuto
по-сва-та - ли дів-чи-нонь ку, пла-че ко - зак мо-ло-дий.
по-сва-та - ли дів-чи-нонь-ку, пла-че ко - зак мо-ло-дий.
по-сва-та - ли дів-чи-нонь-ку, пла-че, пла-че ко - зак мо-ло-дий.

Олена Поліщук.
«У вишневому садочку ще й в зеленім барвіночку»

ОЙ У ПОЛІ ОЗЕРЕЧКО

Українська народна пісня

Аранж. Василя Семенчука

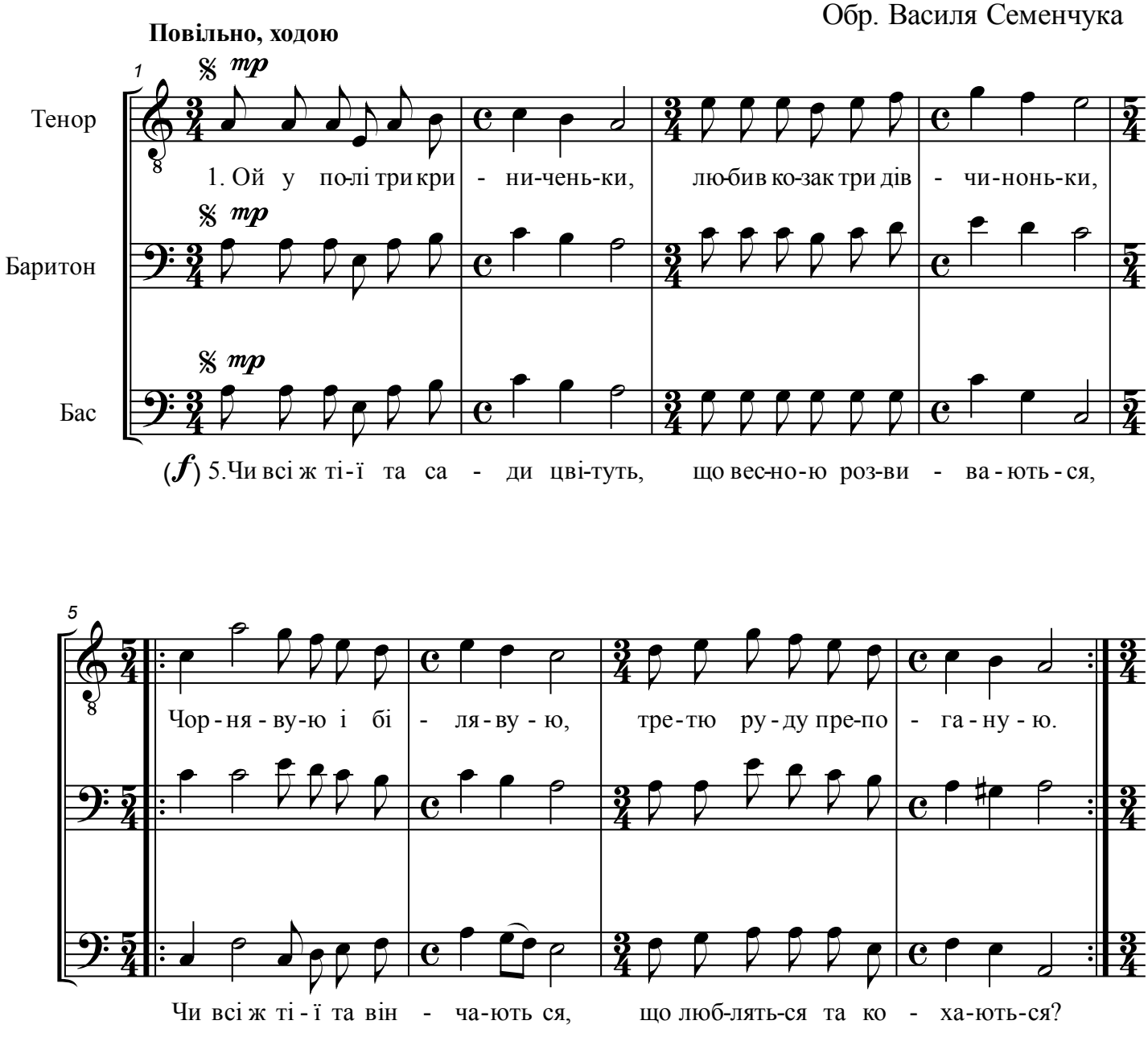
1. Ой у полі озеречко, там плавало відеречко -
Соснові клепки, дубове денце - не цурайся, моє серце. *
2. Бо як будеш цуратися, будуть люди сміятися,
Вийди, дівчино, вийди, рибчино, поговоримо з тобою.
3. "Ой, рада б я виходити, з тобой, серце, говорити -
Лежить нелюб на правій руці, так боюся розбудити".
4. "Ой, дівчино моя люба, одвернися од нелюба:
Буду стріляти, буду влучати з-під зеленого дуба".
5. "Ой, козаче молоденький, в тебе коник вороненький -
Сідлай коня, їдь із двора, бо ти не мій, я не твоя".
6. Козак коника сідлає, до коника промовляє:
- Скачи, мій коню, скачи, вороний, аж до тихого Дунаю.
7. В Дунай-річку подивлюся, там із горя утоплюся:
- Прощай, дівчино, рощай, рибчино, - я вже більше не вернуся**.

*останній рядок кожного куплету повторюється двічі (3-6 такти).
**перейти на закінчення.

ОЙ У ПОЛІ ТРИ КРИНИЧЕНЬКИ

Українська народна пісня

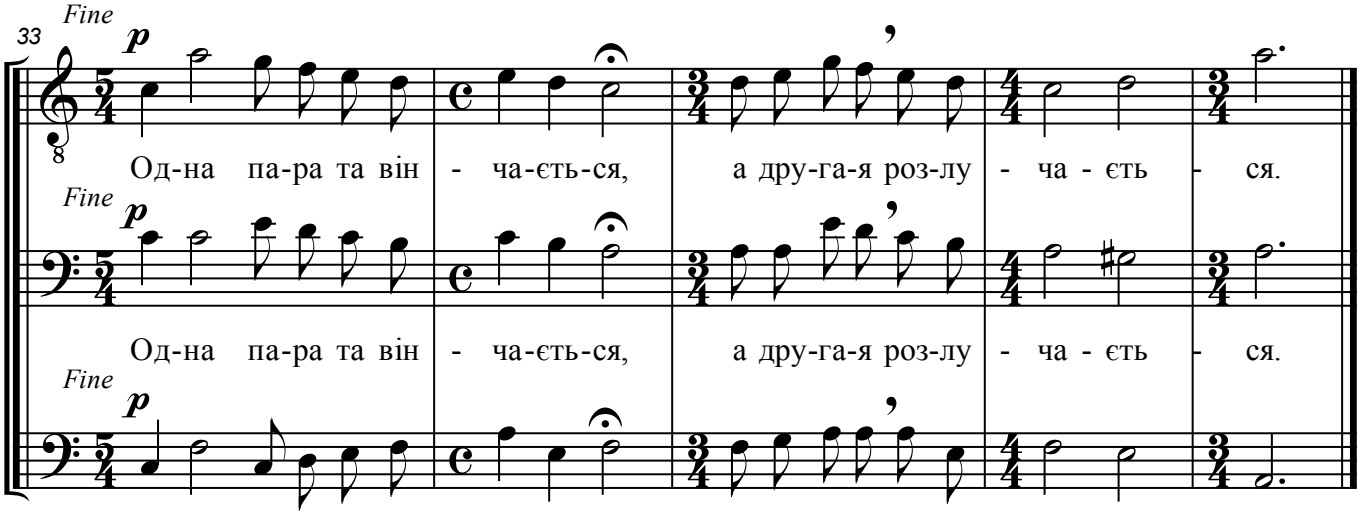
Обр. Василя Семенчука

*без репризи, на закінчення.

a tempo
21
"Не їдь, ми-лий, та у Крим по сіль, бо зас-та-неш мо-ло - ди - це - ю.
"Не їдь, ми-лий, та у Крим по сіль, бо зас-та-неш мо-ло - ди - це - ю.
25
p
4. Ой, те-бе дів - чи-но-ю, лю-би-ти-му мо-ло... мо - ло-ди-це-ю,
p
4. Ой, те-бе дів - чи-но-ю, лю-би-ти-му мо-ло... мо - ло-ди-це-ю,
mp
4. "Любив я те-бе дів - чи-но - ю, лю-би-ти-му мо-ло - ди-це - ю.
29
дов-го тай бу - ду жда-ти, ой, у-до - ви-це-ю.
дов-го тай бу - ду жда... бу-ду жда-ти, по-ки ста-неш у-до - ви-це-ю.
Дов-го, дов-го тай бу - ду жда-ти, по-ки ста-неш у-до - ви-це-ю.

33
Fine
p
Од-на па-ра та він - ча-єть-ся, а дру-га-я роз-лу - ча - єть - ся.
Fine
p
Од-на па-ра та він - ча-єть-ся, а дру-га-я роз-лу - ча - єть - ся.
Fine
p

Ярослав Чижевський. «Дівчинонька мила по воду ходила»

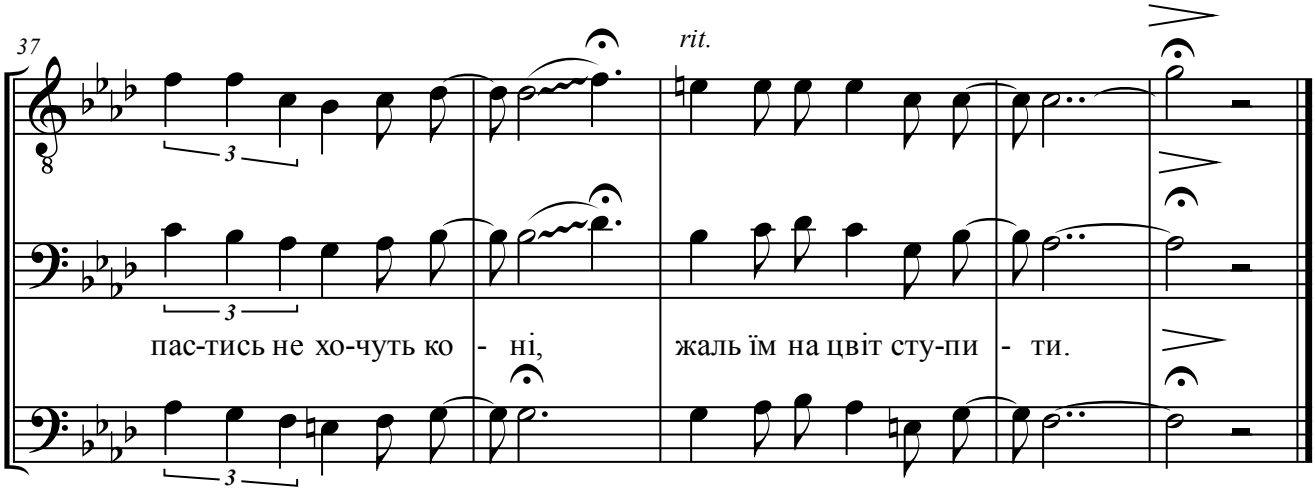
ОЙ ТАМ НА ТІМ ВИГОНІ

Муз. Миколи Балеми
Сл. Мирослава Воньо
Аранж. Василя Семенчука

13
хай би со - бі риб-чи - на кві - тів я-сних нар-ва - ла.
17
f
Кві - тів я - сних нар-ва - ла, спле - ла би їх ві-ноч - ком,
21
p
тай піс-ню за - спі-ва - ла ра - ді-сним го - ло-соч - ком.

25
mp
mp
mp
Про ті бла-кит-ні о - чі, ой о-чі, що сня-ться їй що-но - чі,
29
про ті срі-бля-сті ро - си, в я-ких хо-ди-ли бо - сі.
33
mf
mf
mf
Ой там на тім ви-го - ні, де по-між трав є кві - ти,

37
rit.
пас-тись не хо-чуть ко - ні,
жаль їм на цвіт сту-пи - ти.

Ярослав Чижевський. «Літній ранок»

ГЕЙ, ВОЛОШИН СІНО КОСИТЬ

Українська народна жартівлива пісня

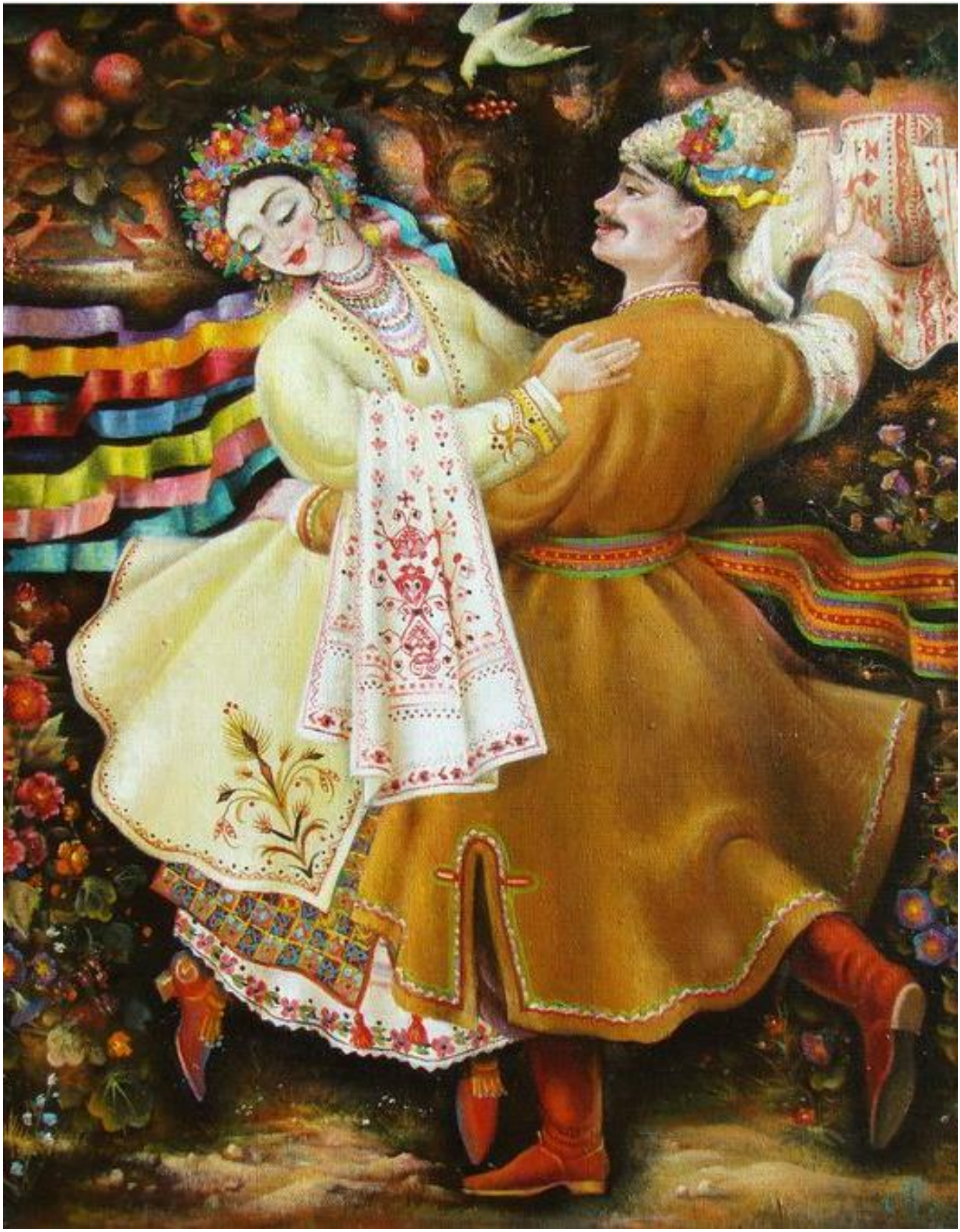
Грайливо ♩ = 100

Обр. Василя Семенчука

8
1.
2.
3. Во - ло - ши - не, Трай - рі,-ти - рам, ром-та-рай, ром-та-рай.
Борщ за - сти - гне.
3. Гей, во - ло - ше - во - ло - ши - не,
Хо - ди ї - сти, борщ за - сти - гне!
13
Да - лі, ду - лі, да - лі, ду - лі,
Да - лі ду - лі да - лі ду - лі, да - лі ду - лі да - лі ду - лі,
Дай, дай, дай, дай, дай,
15
1.
2.
да - лі, ду - лі, да - лі, ду - лі, да - лі дай.
да - лі ду - лі да - лі ду - лі да - лі ду - лі да - лі ду - лі да - лі дай.
дай, дай, да - лі, ду - лі, да - лі, дай, дай, дай.

19
1.
2.
4. А во - ло - шин з щи - рим се - рцем
Та й ви - ве-рнув борщ із пе - рцем Трай - рі, ти - рам, ром-та-рай. ром-та-рай.
на закінчення
24
Трай - рі, ти - рам, ром - та - рай.
Трай - рі, ти - рам, ром - та - рай - рай.

Український танець [24].

БУЛА В БАГАЧА ОДНА ДОНЕЧКА

Українська народна жартівлива пісня

Обр. Василя Семенчука

18
4,5,7. І - з'ї - ла во - на во - ла й ба - ра - на, гей, з'ї - ла во - на,
І - з'ї - ла во - на во - ла й ба - ра - на, гей, з'ї - ла во - на,
23
1.
2.
три горшкика-шечки, чо-ти-ри ка-чечки, го-ло-дна бу - ла, ла.
три горшкика-шечки, чо-ти-ри ка-чечки, го-ло-дна бу - ла,ой бу-ла.
три ка - че - чки, го - ло-дна бу - ла. ой,бу-ла ла, ой, бу-ла.
28
І - га - га, га - га - га - га - га, гей!
І - га - га, гей!

Була в багача
Одна донечка, гей,
Брови, як волоки,
П’яти, як підтоки,
Сама, як змія.

Батько її бив,
Розуму учив, гей,
Прив’язав ниткою,
Бив соломинкою,
Так і не навчив.

Вона ж з того зла
Тай спати лягла, гей,
Устала раненько,
Вмилася гарненько
Тай поснідала.

Із’їла вона
Вола й барана, гей,
Три горшки кашечки,
Чотири качечки,
Голодна була.

Випила вина
Три бочки до дна, гей,
Сім відер горілки,
Ще й перцю пів мірки,
Не п’яна була.

Не п’яна була,
Розгнівилася, гей,
Пішла до корчомки –
Там сидять парубки,
Там напилася.

Із корчми ішла,
Коника вела, гей,
За гриву держала,
До хлопців іржала,
Іга-га-га-га-га.
І-га-га-га-га-га-га-га.
Гей.

Записано Василем Семенчуком 24.04.2009 р. в с. Великий Хутір, Драбівського району, Черкаської області від Михайла Коваля (кобзар) 1948 року народження.

ТА ОРАВ МУЖИК КРАЙ ДОРОГИ

Українська народна жартівлива пісня

Обр. Василя Семенчука

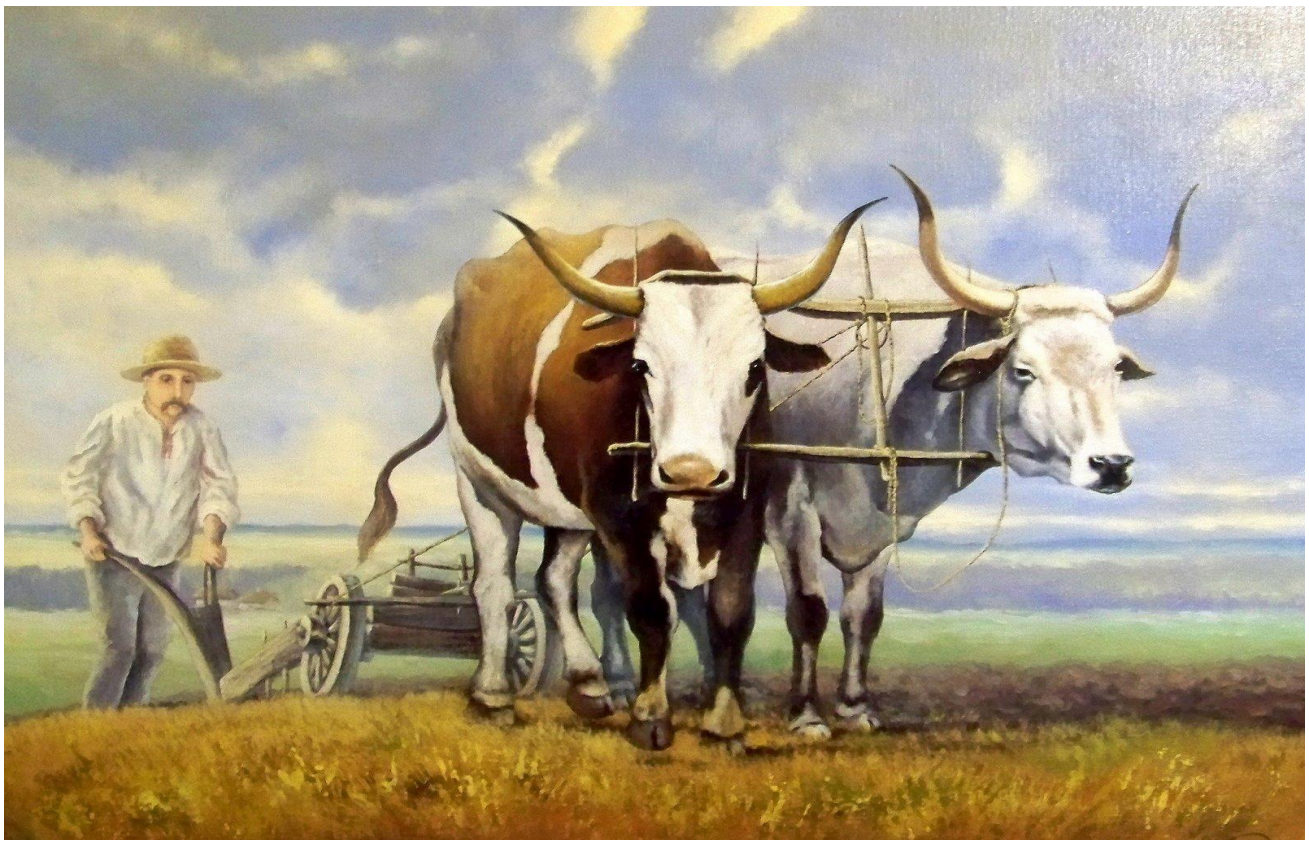

14
Т
Та во-ли в ньо-го кру - то - ро - гі, та во-ли в ньо-го кру - то - ро - гі.
Б
кру-то, кру-то-ро - гі, кру-то, кру-то-ро - гі.
Б
Во - ли кру - то, кру-то-ро-гі, во - ли кру - то, кру-то-ро-гі
18
Т
Гей, соб, ца - бе, Ря - бий, тпру, кру - то - ро - гі.
Б
Б
22
Т
Та по-го - ни - чі чор - но - бро - ві, та по-го - ни - чі чор - но - бро - ві.
Б
Б
По - го - ни - чі чор - но - бро - ві, по - го - ни - чі чор - но - бро - ві.

26
заповільнюючи
Т
Гей, соб, ца - бе, Ря - бий, тпру, чор - но - бро - ві.
Б
Б
Гей, соб, Ря - бий, тпру, чор - но - бро - ві.
Ходою
♩ = 80
30
mp
Т
Та і - шли дів-ки хуст-ки пра-ти, та і - шли дів-ки хуст-ки пра-ти, хуст-ки пра - ти.
Б
Б
Та йшли хуст-ки пра-ти, та йшли хуст-ки пра-ти, хуст-ки пра - ти.
a tempo
36
f
Т
Та во-ни в ньо-го тор-бу вкра-ли, та во-ни в ньо-го тор-бу вкра-ли, тор-бу вкра-ли!
Б
Б

42
mf
Т
Б
Б
Та не по - рож - ню, з пи - ро - га - ми, та не по - рож - ню, з пи - ро - га - ми.
46
Т
Б
Б
Гей, соб, ца - бе, Ря - бий, тпру, з пи - ро - га - ми.
50
Т
Б
Б
Та на-чи - не - ні го - роб - ця - ми, та на-чи - не - ні го - роб - ця - ми,
Та на-чи - не - ні го-ро, го-роб-ця - ми, та на-чи - не - ні го-ро, го-роб-ця - ми,
На - чи - не - ні го - роб - ця - ми, на - чи - не - ні го - роб - ця - ми,

54
f
Т
го - роб - ця - ми...
Б
Б
го - роб - ця - ми...
60
Т
Та о - рав му - жик край до - ро - ги, край до - ро - ги...
Б
Б
О - рав му - жик край до - ро - ги, край до - ро - ги...
64
mf
Т
Та і-шли дів - ки хуст - ки пра - ти, та во-ни в ньо - го тор - бу вкра - ли
Б
Б
Та йшли дів - ки хуст - ки пра - ти, во - ни в ньо - го тор - бу вкра - ли

68
f
Т
з пи - ро - га - ми... Гей!
Б
з пи - ро - га - ми... Гей!
76
mp
заповільнюючи
f
Т
Та о - рав... Гей!
Б
Та... та о - рав... Гей!
Б
Та о - рав... Та о - рав му - жик... Гей!

Ярослав Чижевський. «Та орав мужик край дороги…»

Ярослав Чижевський. «Та ішли дівки хустки прати…»

МНОГАЯ ЛІТА

Многая літа (заздравна, заздоровниця, многоліття) **– традиційна українська святкова пісня.** Виконується як на офіційних заходах, таких як весілля, церковні події та інші урочистості, так і на неофіційних святах (дні народження, іменини).

Автором музики одного із варіантів твору був український композитор Дмитро Бортнянський.

Під час виконання кілька разів повторюються ті ж самі слова:

Многая літа, многая літа,

Многая літа, многая літа,

Многая літа, многая літа,

Многая, многая літа!

Альтернативний текст включає більш релігійний відтінок:

Многая літа, літа, многая літа!

Многая літа, літа, многая літа!

Во здравіє, во спасеніє!

Многая літа!

Існує багато варіацій мелодії, але текст у більшості випадків залишається незмінний.

«Многая літа», переважно в українській діаспорі, виконує ту ж саму функцію, що й англійські «Happy Birthday to You» або «For He’s a Jolly Good Fellow». У поляків традиційно співають «Sto lat» (Сто літ) людині, якій бажають міцного здоров’я і довгих років життя [11].

В даному музичному творі «Заздоровна» поєднанно тексти декількох варіантів «Многоліть» (зокрема, «За Україну» – слова Миколи Вороного, музика Ярослава Ярославенка), старовинного бенкетного канта XVII ст. «Пийте, браття, попийте» та оригінальною кінцівкою: Многая літа, тай нажнемо жита…

ЗАЗДОРОВНА

Обр. Василя Семенчука

14
Як пер-ву чар-ку, гей!
Мно - га - я лі-та...
Як пер-ву ча-ру вип' - єм, - - мню - га --я лі-та клик - нем: -
18
Мно - га - я лі - та, мно - га - я лі - та, мно - га - я лі - та!
22
По - шли Вам Гос - по - ди, да - руй Вам
25
Гос по - ди, мно - - - га - я лі - та.

28
Мно - га - я лі - та, лі - та, мно - га - я лі - та, лі - та, мно - га - я - лі - та.
Мно - га - я лі - та, мно - га - я лі - та, мно - га - я лі - та.
32
Во - здра - ві - є, - во - спа - се ні - є - - - мно - га - я - лі -
35
1.
2.
та.
Мно - га - я
лі - та, мно - га - я лі - та, мно - га - я
41
1.
2.
лі - та, мно - га - я.
Мно - га - я...
я.

46
Мно - га - я, мно - га - я лі - та,
50
мно - га - я, мно - га - я лі - та. За Ук - ра -
54
ї - ну, за ї - ї во - лю, за честь, за сла - ву,
59
1.
2.
за на - род! За Ук - ра - род!

63
Мно - га - я лі - та тай на - жне - мо жи - та, тай по - ста - вим ко - пи,
66
тай вда - ри - мо го - пи, го - па, го - па, гоп, го - рі - лоч - ку - хлоп!
прискорюючи
69
Мно - га - я лі - та тай на - жне - мо жи - та, тай пос - та - вим ко - пи,
72
та вда - ри - мо го - пи, го - па, го - па, гоп, го - рі - лоч - ку хлоп! Гей!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алехнович О. М. Обработка. Восточнославянский фольклор: словарь науч. и нар. терминологии. Минск, 1993. 478 с.
2. Ближче до Бога. Богородиця. Діва Марія. Матір Божа. URL: http://blyzhchedoboga.com.ua/bogorodytsya-diva-mariya-matir-bozha/ (дата звернення: 18.11.2019).
3. Василь Балушок. Про автора слів стрілецької пісні «Повіяв вітер степовий». Міфологія і фольклор. 2013. № 2–3. С. 27–32
4. Гонта, Иван. Материал из Википедии – свободной энциклопедии. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B0,_%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD (дата звернення: 18.11.2019).
5. Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І., Теремко В. І. Літературознавчий словник-довідник. Київ, 2007. 752 с.
6. Іван Ґонта. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D2%90%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B0 (дата звернення: 18.11.2019).
7. Ікона Святої Трійці написана Андрієм Рубльовим під впливом спілкування з преподобним Сергієм з Радоніжжя. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D1%96%D0%B9%D1%86%D1%8F#/media/File:Andrej_Rubl%C3%ABv_001.jpg (дата звернення: 18.11.2019).
8. Ірина Грицик. «Летіла зозуля та й стала кувати...» (Символи птахів в українських народних баладах. URL: http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine52-6.pdf (дата звернення: 19.11.2019).
9. Карл Генрих Блох. Нагорная проповедь. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Блох,_Карл_Генрих#/media/Файл:Bloch-SermonOnTheMount.jpg (дата звернення: 18.11.2019).
10. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість: навч. посіб. Київ, 2006. 591 с.

11. Многая літа. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%8F_%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0 (дата звернення: 19.11.2019).

12. Орська фортеця. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%84%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8F#%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B1%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B2_%D1%84%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%96_%D0%A2%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%B0_%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%B0http://orskmuseum.ru/ (дата звернення: 19.11.2019).

13. Основи віри. Ангельська пісня Пресвятій Тройці, або «Трисвяте». URL: http://hram.in.ua/biblioteka/osnovy-viry/91-book91/655-title1034 (дата звернення: 18.11.2019).

14. Отче наш. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%82%D1%87%D0%B5_%D0%BD%D0%B0%D1%88 (дата звернення: 18.11.2019).

15. Покрова Пресвятої Богородиці. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9F%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D1%97_%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96#/media/File:Pokrova_(Intercession_of_the_Holy_Virgin)_with_the_Portrait_of_Hetman_Bohdan_Khmelnytsky._Kyiv_Region.jpg (дата звернення: 18.11.2019).

16. Псальма. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%81%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D0%B0 (дата звернення: 19.11.2019).

17. Святой вечер. Закревская-Аникина Наталия. URL: https://illustrators.ru/illustrations/990350#illustration-anchor (дата звернення: 18.11.2019).

18. Семенчук В. В. Образ Івана Гонти в історичних піснях. Слов'янський вісник: зб. наук. праць. Серія «Історичні та політичні науки». Рівненський державний гуманітарний університет, Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету. Вип. 16. Рівне, 2013. 250 с.

19. Славянский мир Игоря Ожиганова. URL: https://www.livemaster.ru/topic/1067291-slavyanskij-mir-igorya-ozhiganova (дата звернення: 18.11.2019).

20. Словник-довідник музичних термінів (за книгами Ю. Є. Юцевича). URL: http://term.in.ua (дата звернення 15.11.2019).

21. Толмачов Р. В. Хорове аранжування та вільна обробка: навч. посіб. Вінниця, 2011. 168 с.

22. Україна в творчості Михайла Біласа. Вертеп. URL: https://pekelnyi-bulba.livejournal.com/432050.html (дата звернення: 18.11.2019).

23. Українська різдвяна символіка. URL: https://amazing-ukraine.com/ukrainska-rizdviana-symvolika/ (дата звернення: 18.11.2019).

24. Український народний танець.URL: https://www.pinterest.com/pin/507569820487334827/ (дата звернення: 19.11.2019).

25. Ушкарев А. Ф. Основы хорового письма:– 2-е изд. Москва, 1986. 231 с.

26. Храм апостола любові. «Трисвяте» – ангельська пісня Пресвятій Трійці. URL: http://bogoslov.kharkov.ua/news/2909 (дата звернення: 18.11.2019).

27. Чумацтво. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D1%83%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE (дата звернення: 19.11.2019).

28. Чумацькі пісні. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D1%83%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BD%D1%96 (дата звернення: 19.11.2019).